

**VĚSTNÍK
AMG**

příloha 6 / 2023

*Muzeum a změna VI /
The Museum and Change VI*

Příspěvky z mezinárodní konference

24.–25. října 2023

Nová budova Národního muzea

Strategie, trendy, vize a nové pohledy

24.–25. října 2023 / Praha / Nová budova Národního muzea / Velký kongresový sál

Obsah

	I. blok: Strategie vize a nové pohledy		IV. blok: Z pohledu vědy a výzkumu
4	Místo – Pohyb – Zastavení / Z. Freisleben	22	Historik (a kurátor) v roce 2123
6	Muzea designu ve 21. století		/ M. Stehlík
	/ L. Vlčková, R. Vondráček	24	Udržitelná a klimaticky neutrální muzea podruhé
			/ L. Filipová, V. Beran
	II. blok: Nástroje a předpoklady k rozvoji	25	Reverzní inženýrství ve službách paměťových
8	Budoucnost legislativního podchycení činností		institucí / D. Kubátová
	muzeí a galerií / R. M. Sicha	27	Mapování proměn muzejního výstavnictví
10	Právní úprava múzejnictva na Slovensku		/ I. Kocichová
	/ J. Kušnír		
11	Příprava registračního systému muzeí a galerií		V. blok: Ochrana kulturního a přírodního
	/ L. Beneš		dědictví
13	Pohledem Benchmarkingu muzeí a galerií	29	Modrý štít a jeho poslání v současném světě
	/ F. Šebek		/ J. Součková
14	Druhý rok s benchmarkingem	31	Modrý štít na Slovensku / J. Paličková
	/ M. Dederá, E. Nováková	32	Současné trendy v oblasti pátrání po předmětech
15	Framework MOI: Nový evaluační nástroj		historické kulturní hodnoty / J. Menger
	pro muzea / D. Břejchová, M. Formanová	34	Vlastnictví archeologických nálezů / J. Orna
		35	Sloupek integrované ochrany / M. Mrázek
	III. blok: Nové trendy prezentace		
	a interpretace	40	Časový plán a program konference
17	Rok od otevření nové expozice		
	/ M. Burian, B. Kulihová	43	Pořadatelé a partneři
18	Historické fotografie novými očima / J. Šejbl		
20	Encyklopedie muzejnictví / Z. Kuchyňka	44	Přednášející a resumé příspěvků

Muzeum a změna VI / The Museum and Change VI

I. blok: Strategie, vize a nové pohledy

Místo – Pohyb – Zastavení

ZDENĚK FREISLEBEN

PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ

Jsou místa, kam se přichází za poznáním. Mezi ně patří také muzea se svojí historií, zaměřením a samozřejmě sbírkovými fondy. Památník národního písemnictví je od poloviny 20. století právě takovým prostorem.

Na začátku byl situován do Strahovského kláštera, poté co areál musel v 50. letech opustit řád premonstrátů. Od původní úvahy o instituci národního obrození se nakonec dospělo k muzeu české literatury pod názvem Památník národního písemnictví. Pochopitelně, první expozice byly poplatné tehdejší politické atmosféře a cenzuře. Později během krátkého období v 60. letech byly výběrově doplněny o literaturu první poloviny

20. století. Výstavní forma odpovídala tehdejšímu lineárnímu učebnicovému pojetí. Vznikly zároveň paradoxy, kdy samotná architektura místa, tvořená např. gotickými sály, působila zcela v rozporu s výtvarným řešením. V 70. letech byly však některé expozice opět zrušeny a nahrazeny prorežimními normalizačními částmi.

Po roce 1990 se musel Památník národního písemnictví vyrovnat s existenčními problémy, spojenými s navrácením majetku, který byl spravedlivě předán zpět řádu premonstrátů. Na Strahově tak byla instituce pouze hostem v omezeném prostoru, k dispozici neměla vlastní sídlo ani depozitáře. Samotná zastaralá expozice

zanikla v roce 1991 a výstavy bylo možné realizovat pouze v malém zimním refektáři. Na Strahově se však přesto pořádaly podstatné kulturní a literární pořady, čtení i setkání s autory. V čase provizoria se začala brzy hledat možnost nového sídla, s předstihem také vznikaly koncepce pro prezentaci literatury. Na variantách pracovalo několik odborných týmů. V roce 2017 byla zahájena rekonstrukce Petschkovy vily v Praze-Bubenči. S tím souvisela nutnost definovat, jak vystavovat literaturu a jakým způsobem pojmout novou expozici, jakou zvolit formu a architektonické řešení. Od začátku bylo zřejmé, že chceme jít jinou cestou než lineární časovou instalací, a především ukázat, že literatura a její recepce mají mnoho vrstev. Slavnostní otevření Muzea literatury v nových prostorách se uskutečnilo v říjnu 2022.

Jak expozice vypadá? Základem jsou vybrané segmenty jednotlivých období, které kombinují propojení exponátů se speciálně připravenými virtuálními částmi, především autor-skými filmy. Dobové rozpětí expozice je od 19. století až do přelomu 20. a 21. století. Samotná koncepce se snaží pochopit českou literaturu v širším kontextu, s jejími vnějšími vlivy, ale i osobitými zvláštnostmi. Takto lze vystihnout i otázky

FOTO: ARCHIV PNP

národního uvědomění s podstatou vlivu německé a židovské literatury, období romantismu reprezentované Karlem Hynkem Máchou, solitéry pozdějších dob, zastoupené i z oblasti knižní úpravy a ilustrace Josefem Váchalem, představen je např. také vliv *Kritického měsíčníku* s širokými souvislostmi a vztahy. Architektonické a výtvarné řešení expozice bylo důležitým stavebním prvkem, především v kontextu neobvyklých forem a svou podstatou dominantním vizuálním vjemem. Zpracování je nedělitelně spjato se současným grafickým manuálem Muzea literatury. Naši snahou bylo expozici textově nepřehltnit a klást důraz také na působivé audio nahrávky. Pro návštěvníky se instalace v průběhu času proměňuje, odtud tedy i její název (ne)stálá. Po určitém čase jsou nahrazovány jednotlivé menší či větší segmenty a je kladen důraz na jiné osobnosti nebo detaily a souvislosti. Jedna expoziční část je určena pro krátkodobé výstavy, ať to jsou

každoroční představení oceněných publikací ze soutěže *Nejkrásnějších českých knih*, nebo tematické výstavy (v letech 2023–2024 např. Aulos, Kafka).

Neméně důležité však je to, že samo Muzeum literatury je ve svém novém sídle místem setkávání nejen u výstav, ale i u kulturních programů souvisejících s literaturou a výtvarným uměním v širokém pojetí a vzájemných vztazích. Na pomezí jsou tematické jednodenní projekty s výstavní částí a doprovodnými aktivitami, při kterých se otevírá příležitost aktuálního dialogu nad archivními materiály a jejich současnou recepcí, jako se podařilo v roce 2023 např. nad povídkou Jaroslava Haška.

K Památníku národního písemnictví ale náleží i pobočky. Ať už to je centrální depozitář a studovny v Litoměřicích, výstavní prostory letohrádku Hvězda, ve kterém se nedávno uskutečnily např. výstavy „Protisvěty Ladislava Fukse“ či „Setiny Bohumily

Grögerové“, nebo nově založené Česko-francouzské kulturní centrum Petrkov v domě spjatém s rodinou Bohuslava Reynka. Všechny jsou nedílnou součástí koncepce Muzea literatury, jíž je místo jako prostor k dialogu a vždy nové úvaze o povaze, recepci i dosahu literatury, a především místo jako důkaz, že literatura je ve své mnohosti podob ztvárnění, interpretací, paralel i nahlédnutí ve 21. století stále sdílná a atraktivní pro široké publikum. ■

Muzea designu ve 21. století

LUCIE VLČKOVÁ / RADIM VONDRÁČEK
UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉ MUSEUM V PRAZE

Příspěvek je malým zamyšlením nad situací, s níž se většina z nás setkává denně – jak vyvážit odbornou péčí o kulturní dědictví s jeho atraktivní prezentací a zároveň vyhovět aktuálním nárokům na sociální angažovanost muzeí. Tedy, jak může být paměťová instituce, jako je Uměleckoprůmyslové museum v Praze, aktérem společenských změn, jak dnes požadují mnozí teoretici (např. Mike Murawski v knize *Museums as Agents of Change*) a kde je její nezastupitelná role.

Připomeňme poslání, s nímž vznikala uměleckoprůmyslová muzea (muzea designu) v 2. polovině 19. století, ať to byla vůbec první instituce tohoto typu v South Kensingtonu v Londýně založená roku 1852 z podnětu prince Alberta, nebo muzeum ve Vídni, nejstarší na evropském kontinentě, vzniklé z rozhodnutí Františka Josefa I. roku 1863. Rakouské Museum für Kunst und Industrie (dnešní MAK) bylo vzorem pro další podobné instituce v monarchii a podle jeho ideového zakladatele, historika umění Rudolfa Eitelbergera měl být umělecký průmysl prostředkem, jak zušlechtit vkus nejširších vrstev a zvýšit estetickou kvalitu průmyslového výroby. Tím se měly posílit produktivní síly

monarchie a konkurenceschopnost rakouského zboží.

Uměleckoprůmyslová muzea chtěla významně napomoci tomuto pozvednutí průmyslu, stát se vzorovými sbírkami historických příkladů a arbitrem dobrého vkusu. Tohoto záměru měla dosáhnout i propojením se vzdělávacími institucemi, hlavně univerzitou, uměleckoprůmyslovou školou či akademií umění.

Srovnáme-li tyto cíle s dnešní rolí muzeí designu, pak mnohé máme společné, jako je propojení umění s průmyslem, podpora nových designérských technologií nebo úzká kooperace s uměleckými školami. Přes tyto shody však vidíme také podstatné odlišnosti. Rozhodně již nechceme postulovat nějaké všeobecně závazné vkusové soudy a říkat, co má být pro všechny vytríbené a krásné. Tehdejší názory byly ostatně docela zábavné – mnohé předměty prezentované roku 1852 v Londýně na výstavě „Chamber of Horrors“ jako odstrašující příklady nevkusu a ošklivosti se po 50 letech v době secese naopak staly módními. Dnešní muzea umění nechtějí být takovýmto arbitrem – mají být spíše platformou pro komunikaci a otevřený dialog s publikem, rozptýleným prostorem bez nějakého neomylného

středu. Modelem může být „nomadismus“ myšlení, o němž kdysi psal filozof Gilles Deleuze, tedy myšlení, které je neustále na cestě, osvobozené od předem daného úhlu pohledu a jehož cílem je samotný pohyb.

Podobné přístupy najdeme dnes i v českých muzeích – namátkou můžeme zmínit např. výstavu „Internace v Semilech 1950–1953“, kde byli návštěvníci vedeni k vlastnímu hledání odpovědi na otázku viny primáře tamní nemocnice, v níž mělo docházet k mučení internovaných řeholníků. Podobně je koncipována imerzivní hra V kůži tajného agenta v Muzeu Brněnska v Löw-Beerově vile, která účastníky vtáhne do pátrání po neobjasněném tragickém skonu textilního magnáta Adolfa Löw-Beera v dubnu 1939.

Když hovoříme o potřebě participativních a inkluzivních modelů, znamená to trochu něco jiného než v dobách Eitelbergerových. Zapojení širokých vrstev publika se řešilo již tehdy, připomeňme, že londýnské muzeum mělo v 60. letech 19. století roční návštěvnost přes 600 tis. osob. Nicméně dnešní paradigma participace je v mnohém jiné – vyzývá nejen k účasti, ale k výrazné aktivizaci návštěvníka, k volbě jeho postoje, provokuje k mnohem silnější sebereflexi. Lze to přirovnat třeba ke známé umělecké performanci Mariny Abramovič, která je nyní opět k vidění na výstavě v Royal Academy of Arts v Londýně. Návštěvník je zde postaven před volbu, zda chce projít do výstavy úzkým vstupem mezi dvěma nahými těly. Je tu doslova konfrontován se svým vztahem k nahotě, genderu, tělesné blízkosti apod.

Podobnými proměnami prošel požadavek sociální odpovědnosti muzeí. Jestliže v Eitelbergerově době přispívala ke vzdělávání a národohospodářskému rozkvětu, dnes musí reagovat na mnohem širší škálu společenských problémů, ať globálních nebo na úrovni lokálních komunit. Příkladů dobré praxe vidíme i u nás řadu. Připomeňme dvojitou výstavu „Chudá Praha“ a „Dýmová hora“ (MHMP) zabývající se problémem městské chudoby a současného bezdomovectví, nebo výstavy

Foto: Archiv UPM

Out of Power Tower (z vybitých baterií), Krištof Kintera, trienále v Miláně

Designový kurník pro ekologický chov slepic, Tereza Janečková

věnované problematice přírodních zdrojů a jejich ohrožení, např. „Písky známé a neznámé“ v Muzeu města Ústí nad Labem, nebo nejnovější instalaci v roudnické galerii, zaměřenou na kontroverzní téma uhlí ve výtvarném umění, spojované s ostrými protiklady bohatství a devastace.

Je skvělé, že se česká muzea věnují těmto globálním problémům, nejlépe s využitím vlastních sbírkových fondů. Stejně tak v mnoha případech umění zohlednit lokální vazby exponátů a dané místní komunity (a tyto projekty se setkávají s velkým zájmem publika). Přes veškerou různost je však pro paměťové instituce klíčová objektová dokumentace a nabídnutí autentického prožitku ze setkání s reálným předmětem. Online databáze či mobilní aplikace mohou tento zážitek jen obohatit, či rozšířit. Setkání s reálně existujícími artefakty je v současné informační explozi neúčinnější obranou před myšlenkovými manipulacemi a povrchností myšlení. Je nabídkou, kterou neposkytují jiné instituce a která návštěvníkům umožňuje participovat na interpretaci kulturního dědictví podle jejich osobní zkušenosti a vlastních životních situací.

Ještě více to platí o setkání s originály uměleckých děl, včetně exponátů designu. Poskytují jedinečný estetický prožitek a představují zároveň nekonečné pletivo vztahů a interpretací. Je dobře, když se jejich prostřednictvím můžeme vyjadřovat k zásadním otázkám dneška, jako je udržitelný rozvoj,

ochrana planety aj. V mnohém se o to snaží i UPM – nejúspěšnějším exponátem z předminulé přehlídky Prague Design Week byl kurník, umožňující ekologický chov slepic. Nyní je vystaven u centrálního depozitáře našeho muzea, kde slouží svému účelu a patří k nejoblíbenějším exponátům, obdivovaným místními obyvateli všech věkových skupin. Jiným příkladem je česká expozice na XXII. Trienále designu v Miláně, realizovaná UPM, která se věnovala ohrožení přírody a vyčerpatelnosti zdrojů, hlavně lithia.

Neméně podstatné je, že i samotný estetický prožitek umění a krásy je pro společnost dnes velmi důležitý, ozdravný, jak připomněla poslední výstava v lounské galerii ve spolupráci s Národním ústavem duševního zdraví.

Nakolik se muzejní projekty mohou stát aktérem společenských změn,

závisí nejen na volbě témat, ale i na hloubce a aktuálnosti interpretací. Když jsme otevřeli novou stálou expozici UPM, setkali jsme se také s názorem, že se málo věnujeme environmentálním tématům. Ale ukázat je lze i nepravoplánově, třeba na obratu k přírodě v době secese nebo ve spojení se současnou fotografickou tvorbou (např. díly Václava Jirásk a jeho „zeleňými muži“). Podle našeho názoru je důležitější v návštěvníkovi probouzet otázky, spíše než ho jen poučovat – měl by se ptát, co tato díla znamenají, proč jsou zde ve spojení s jinými, nebo proč začínáme expozici tématem rituální funkce umění.

V uvedených diskuzích jsme si však zároveň uvědomili, že sbírky designu mají samy o sobě ohromný potenciál a význam právě pro výchovu k ekologicky šetrné a udržitelné spotřebě. Pomáhají totiž posilovat emocionální vazby k předmětům, vážit si jejich estetických hodnot či řemeslných kvalit, a tím naplňují principy „slow designu“, tedy hnutí prosazujícího uvědomělou spotřebu a ohleduplnou výrobu. A napomáhají tak cirkulární udržitelné ekonomice, která se nezbujuje všeho „starého“.

Jestliže v předminulém století měla uměleckoprůmyslová muzea podporovat prodejnost a konkurenceschopnost zboží, stimulovat výrobu, pak jednou z jejich nových rolí je přispívat k ekologii výroby, k omezení nadprodukce a konzumu, a to právě strategiemi posíleného vztahu k dědictví minulosti. ■

Nová expozice Art, Life: Umění pro život v UPM

II. blok: Nástroje a předpoklady k rozvoji

Buducnost legislativního podchycení činností muzeí a galerií

RICHARD M. SICHA

II. MÍSTOPŘESEDAM AMG

Během posledních let (od roku 2018) proběhlo mnoho jednání, vnitřní i vnější komunikace AMG a našich partnerů, na nichž jsme se snažili shrnout důvody, proč potřebujeme nový právní předpis pro činnost muzeí a galerií, tzv. „muzejní zákon“. Co se však v našich institucích a ve společnosti natolik zásadního změnilo, že si oblast muzejní legislativy žádá nový pohled? V té nejstručnější podobě lze náš cíl popsat takto: „*Definovat poslání a role muzeí a galerií ve společnosti, základní práva a povinnosti s ohledem na její vědecko-technický rozvoj*“.

Zákon řešící muzea a jejich specifickou činnost není v historii naší země novinkou. Pokus zarámovat muzejní instituce uspěl v právním řádu bohužel negativně v době komunistické totality v podobě zákona o muzeích a galeriích č. 54/1959 Sb., který se stal nástrojem tendenční režimní

ideologie. Skutečně zrušen byl až v roce 2000 moudrým počinem, kdy se zájem v kultuře na movitém kulturním dědictví upřel primárně na již zmíněnou ochranu sbírkových fondů. Tyto aktivity byly završeny úspěchem zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých zákonů. Že tento předpis neřeší problematiku muzeí a galerií globálněji, je podepřeno rozličnými fakty, která ukázal čas. Ještě v roce 2022 bylo např. zřejmé, že v Centrální evidenci sbírek (CES) podle tohoto zákona jsou i „nemuzea“ a naopak některá města a obce nemají své sbírky zapsány vůbec. Sousední země se dokázaly zdárně vypořádat s vývojem oboru a zákon je tématem dobré praxe (např. na Slovensku, v Rakousku, v Německu ad.).

V argumentaci jsme také často uváděli zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, jenž přinesl

řadu nezodpovězených otázek a novelu zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu. V nich jsou zapracovány výjimky, které umožňují, aby nebyly znehodnocovány sbírkové předměty, jichž se tyto zákony dotýkají. Upozornili jsme ale, že je v této souvislosti možné se opírat „jen“ o zákon č. 122/2000 Sb. Ten se však týká právě jen těch muzeí a galerií, které mají sbírky zapsané v CES. Všechny další muzejní instituce, vyvíjející sbírkotvornou činnost a prezentující své fondy veřejnosti, s žádnými výjimkami počítat nemohou. V pracovní skupině MV ČR pro řešení zbraňové legislativy jsem byl opakovaně dotazován, jakými právními předpisy je definováno v ČR muzeum nebo galerie a jeho činnosti. Bohužel ani aktuální *definice muzea* prezentovaná ICOM nemá obsahový charakter mezinárodní smlouvy, a proto z ní nelze při odvolání v nově vytvářených právních předpisech přímo vycházet.

Ze života bez existence muzejního zákona a z praxe, která gradovala poslední roky, vidíme hned několik zajímavých poznatků. V nedávné době ještě nikdo z nás netušil, že na začátku roku 2020 zasáhne svět pandemie koronaviru. Právě období od března 2020, a de facto do současnosti, přineslo nové důkazy o potřebě zákona o muzeích jako institucích a jejich specifických činnostech. Vzhledem k mimořádným opatřením byly vyhlášovány programy, které měly především podnikatelům kompenzovat vzniklé ztráty. Svou potřebu měly

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

i naše kulturní instituce. Jak se následně ukázalo, poskytnutí náhrad ze strany MK ČR významně zkomplikovala právě neexistence zákona, který by definoval, co je a co není muzeum či galerie.

Organizace zřizované státem a ÚSC se dle zákona č. 122/2000 Sb. musí nepřetržitě starat o sbírkové fondy, mít depozitáře, v nichž je nutné udržovat klimatické podmínky a provádět povinné revize. Muzejní archeologové také museli pracovat na záchranných výzkumech, protože stavební činnost se většinou nezastavila. Kromě muzeí a galerií ale požadovali kompenzace i podnikatelé, kteří do ČR dovážejí ze zahraničí výstavy, či spíše komerční taháky (např. Zlatí králové, Bodies, Titanik). Protože nemají sbírky muzejní povahy, a především trvalou péči o ně, povinnosti dané zákonem č. 122/2000 Sb., se na ně nevztahují. Navíc, na rozdíl od většiny muzejních institucí, které jsou příspěvkovými organizacemi, mohli čerpat z jiných programů pro podnikatele vypsanych MPO ČR (*Covid – Nájemné, Antivirus* atd.). Námitky, že příspěvkové organizace dostávají na provoz peníze od zřizovatele v této souvislosti neobstály, protože ÚSC se potýkaly s výpadkem příjmů a finanční příspěvky mnohým svým organizacím v průběhu roku snižovaly. Některé tak dokonce musely přistoupit k propouštění zaměstnanců. Platy jsou totiž ve výdajích nejvyšší položkou a pohybují se kolem 80 % z celkových nákladů. Vzhledem k zajištění potřebných depozitárních režimů, se např. na výdajích za energie nedá příliš šetřit. Rozlišování skutečných institucí sbírkotvorné povahy od těch, které jen pořádají výstavy v pronajatých prostorách, bylo velmi obtížné. Nakonec byl vytvořen dotační program pro muzea a galerie z volných finančních prostředků MK ČR. Ty byly ve srovnání se stovkami miliard korun rozpočtového schodku, který měl být určen k odstraňování dopadů pandemie, skutečně maličké (odhadem 0,04 %).

Dalším dokladem potřebnosti muzejního zákona je i nedávné *Memorandum o spolupráci MK ČR*

a MŠMT ČR. Hned v jeho preambuli se uvádí: „*Oba resorty budou v součinnosti hledat konkrétní cesty pro podporu spolupráce knihoven, kulturních a paměťových institucí se školami a školskými zařízeními ve prospěch harmonického rozvoje osobnosti dětí, žáků a studentů v oblasti kulturního povědomí, rozvoje čtenářské, informační a mediální gramotnosti.*“ Zatímco knihovny jsou explicitně uvedeny, muzea a galerie jsou zahrnuty mezi další kulturní a paměťové instituce, jako by knihovny také nepatřily do této skupiny? V článku č. 1 je uvedeno, že předmětem memoranda je: „*Zdůrazňování významu vzájemné systémové spolupráce obou resortů při řešení provázanosti škol a školských zařízení se všemi druhy knihoven při podpoře čtenářské, informační a mediální gramotnosti dětí, žáků a studentů, a také při provázanosti ostatních kulturních a paměťových institucí se školami a školskými zařízeními, které povedou k naplňování cílů vycházejících z kurikulárních dokumentů – rámcových vzdělávacích programů, školních vzdělávacích programů.*“ V článku 2, odst. 3, písm. b se pak dočteme, jaká úloha je přisouzena kulturním a paměťovým institucím: „*Podpora role kulturních a paměťových institucí jako vzdělávacích institucí, které přispívají k rozvoji čtenářské, informační a mediální gramotnosti dětí, žáků a studentů.*“ Má však toto být předmětem edukačních aktivit muzeí a galerií? Z tohoto memoranda tak lze vycítit jistou bezradnost v chápání toho, co jsou muzejní instituce a co je jejich hlavním posláním ve společnosti. Co to knihovna je, přesně definuje zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb („knihovní zákon“), který v paragrafech 2–4 vymezuje základní pojmy včetně toho, jaké služby tyto organizace poskytují, tedy v čem spočívá jejich činnost. A paragrafy 5–8 dále hovoří o evidenci knihoven, tedy o tomtéž, čemu pro muzea a galerie říkáme v našem návrhu registrace a akreditace.

Muzejní obec ustrnula po 30 letech na zmíněném zákoně č. 122/2000 Sb., což dokládá i fakt, že u mnoha

jednání často zaznívá názor, že muzejní zákon již máme. Při zohlednění všech událostí v oboru, které se kolem nás dějí, je třeba konstatovat, že pojem muzeum nemá dodnes své pevné a jasně definované ukotvení v právním řádu ČR.

Jistou paralelu při srovnávání řešeného a neřešeného můžeme spatřit rovněž v zákoně č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě. Jedná se o mimořádně dobrou praxi, i když je svým účelem zaměřena spíše na podporu výkonu a fungování státní správy a samosprávy. Za mnoho let se v ČR dokázal právně ukotvit a modernizovat pojem archiv a jím spravované archiválie a systém spisové služby. To samé se ovšem nepovedlo s pojmem muzeum a jeho rigidním místem v kultuře a v oblasti vzdělávání např. i v návaznosti na školský zákon.

Problematika GDPR a slyšení v Senátu ČR v kritických měsících před přijetím související směrnice EU jasně ukázala opět naši oslabenou pozici. Naopak archivy v danou chvíli měly „hotovo“. Nabízí se tedy další argument pro vznik speciálního muzejního zákona, aby bylo předem jasně dáno, jaké činnosti nejen v oblasti správy a ochrany sbírek, ale i v edukaci nebo v oblasti vědy a výzkumu mají tyto muzea a galerie zajišťovat. Pak bude mnohem snazší vtělit tyto organizace do nejrůznějších právních předpisů, memorand či dotačních programů. Na prosazení zákona o muzeích není nikdy pozdě, i když se tento „vlak již dávno rozjel. Je nepochybné, že snaha AMG, může tomu v budoucnu jen napomoci. Obecná řešení, jako je např. zákon o kultuře či různé seskupování témat, spíše škodí.

Příkladem je i zkušenost s obhajobou návrhu zákona o veřejné kulturní instituci, který byl v konzultacích a fórech zbytečně tenzní, zejména s odbory hájícími zájmy zaměstnanců. Efektem bylo, že vyšel pro muzea a galerie jako nehodící se. Původně byl samozřejmě avizován jako zákon pro živou kulturu. O to větším překvapením bylo, že ještě před důkladným přečtením návrhu už některé kraje byly pro převod muzeí nebo galerií pod VKI.

Návrh zákona o múzeách vzniká jako iniciatíva odbornej verejnosti, sdrúžujúci sa v AMG, a ve spolupráci se zkušenými právníky. Naším zájmem není jen sbírka nebo instituce, ale především člověk – odborník, který je rovněž to nejcennější, co máme. Mnohdy jde o osobnosti, které zasvětily oboru celý svůj pracovní život. Výsledkem by měl být materiál, jenž bude nadále projednáván férově, na všech úrovních, včetně zaměstnavatelů a odborů.

Za poslední období proběhla řada aktivit AMG a Unie zaměstnavatelských svazů ČR, z nichž podstatný byl seminář v PS PČR na toto téma a průběžná jednání s ministrem kultury či úředníky zabývajícími se danou oblastí, kde jsme přednesli naše návrhy a věcné argumenty pro nové

moderní řešení. Výhodou takového zákona v demokratické společnosti je i fakt, že podle naší ideje nebude nikdo nucen, že musí fungovat podle tohoto právního předpisu, ale každá instituce si bude moci důkladně zvážit jakou cestou se vydat. Zákon by měl být nastaven vstřícně pro múzea a galerie jak velká, tak menšího rozsahu i ze všech lokalit. Když bude organizace ochotná fungovat takto, může se jí otevřít řada možností, včetně prestiže, pozornosti a specifické ochrany, kterou si vždy poctivé instituce s obětavými lidmi plně zaslouží. Právní předpis může být vhodně využit ve prospěch čerpání rozpočtových prostředků z veřejných zdrojů, jichž rozhodně není nazbyt. A na to samozřejmě reagujeme našimi postupy a vizemi. ■

připravit nový zákon sa dostala do programového vyhlásenia vlády SR na roky 2020–2024 a aj do plánu legislatívnych úloh vlády SR na rok 2022. Cieľom prijatia nového zákona bolo skvalitniť legislatívne prostredie pre rozvoj a posilňovanie základných funkcií múzeí (pod pojmom múzeum vnímame múzeum a galériu) na Slovensku.

V súvislosti s prípravou nového zákona prebehlo v období posledných dvoch rokov pod kuratelou MK SR množstvo stretnutí a diskusií na rôznych úrovniach. Najviac rezonovala snaha ministerstva definovať galérie ako špecializovaný druh múzea so zameraním na vizuálne umenie. Čast odbornej obce, najmä z prostredia regionálnych galérií, sa s týmto pohľadom nestotožnila a neprijala ho. Rezovala aj nová definícia múzea, schválená na generálnej konferencii ICOM v Prahe v auguste 2022. V súvislosti s ňou prijalo ministerstvo názor, že na účely vnútroštátneho právneho predpisu nie je potrebné prevziať medzinárodnú definíciu v plnom znení, postačí, ak zákonná definícia z tej medzinárodnej vychádza a korešponduje s ňou.

Ešte stále platný zákon upravuje predovšetkým zriaďovanie, zakladanie i zrušovanie múzeí, práva a povinnosti zriaďovateľov a zakladateľov múzejných inštitúcií a tiež úlohy a postavenie Ministerstva kultúry SR. V základnom rámci upravuje sústavu múzeí a galérií, ustanovuje Register múzeí a galérií SR a definuje predpoklady na zápis do neho. Okrem toho ukladá povinnosti organizáciám pri plnení základných odborných činností, upravuje problematiku vývozu a dovozu zbierkových predmetov, tiež štátny odborný dohľad i sankcie za neplnenie povinností podľa zákona. Pripravovaný návrh nového zákona vo svojej filozofii na aktuálnu právnu úpravu kontinuálne nadväzuje. V počiatočnej fáze sa na ňom podieľala pracovná skupina zostavená zo zástupcov odbornej verejnosti a zástupcov MK SR, v určitom štádiu sa príprave znenia venovali už len pracovníci ministerstva. Nový zákon nie je ešte stále hotový a viaceré parciálne témy nie sú úplne

Právna úprava múzejníctva na Slovensku

JOZEF KUŠNÍR

MINISTERSTVO KULTÚRY SR

Oblast' múzejníctva je na Slovensku upravená zákonom č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách (ďalej len „zákon“) a vykonávacím predpisom, vydaným Ministerstvom kultúry SR. Samotný zákon bol od svojho

prijatia novelizovaný sedemkrát, napriek tomu jeho súčasná podoba už nezodpovedá požiadavkám aktuálnej praxe a absentujú v nej aj ustanovenia, ktoré by zvyšovali kvalitu riadenia múzeí a odborných činností. Úloha

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

vyriešené. Nie je preto v tejto chvíli zrejmé, kedy bude konečne prijatý.

Predpokladá sa však, že nový zákon predovšetkým sprísni podmienky zápisu múzeí do registra, a to s cieľom zvýšenie požadovanej úrovne kvality tých inštitúcií, ktoré do neho vstupujú. V záujme rozvoja odborných kompetencií zamestnancov múzeí by mal zaviesť vzdelávanie a odborný rast pracovníkov múzeí ako zákonnú povinnosť. S cieľom kvalitného a výsledkovo orientovaného riadenia organizácií by mal stanoviť kvalifikačné predpoklady na výkon funkcie riaditeľa, ktoré v súčasnosti absolútne absentujú. Za dôležité považujeme aj riešenia pretrvávajúcich problémov slovenských múzeí, ktoré spočívajú napríklad v tom, že pravidelné revízie odhaľujú veľké množstvo chýbajúcich zbierkových predmetov. Nový zákon by mal limitovať možnosti nezákonného obchodovania s odcudzenými zbierkovými predmetmi, a to minimálne tým, že by počítal s vytvorením jednotnej, verejne prístupnej databázy všetkých chýbajúcich (alebo aspoň odcudzených) predmetov. V tejto súvislosti však musíme objektívne priznať, že v cykloch, ktoré nastavuje súčasný zákon, je vo väčšine inštitúcií odborná revízia prakticky nevykonateľná, preto sa často robí len formálne. Úlohou nového zákona je zároveň vyriešiť paradoxnú situáciu, keď bola nálezom Ústavného súdu SR pozastavená účinnosť ustanovenia zákona, ktoré upravovalo kvalifikačné predpoklady múzejných reštaurátorov. Problémov, ktoré by mal nový zákon riešiť, je však oveľa viac, niektoré sú závažnejšie, iné menej.

Z nového zákona by oproti súčasnej právnej úprave mala vypadnúť evidencia predmetov kultúrnej hodnoty, ktoré nie sú zachovávané v múzeu alebo v galérií, pretože aplikačná prax preukázala, že uvedená evidencia založená na princípe dobrovoľnosti nemá pre ochranu kultúrneho dedičstva na Slovensku prakticky žiaden význam. Rovnako by nemalo byť súčasťou zákona ustanovenie upravujúce múzejné a galerijné zariadenia. Súčasný zákon im nedáva takmer žiadne práva a neukladá im prakticky žiadne povinnosti

a nepokladá ich za múzeá v pravom slova zmysle. Ich doterajšia právna úprava je preto nadbytočná. Činnosť subjektov, ktoré chránia a verejne sprístupňujú kultúrne alebo prírodné dedičstvo je však dôležitá, preto ju treba podporovať iným spôsobom a zároveň aspoň štatisticky spracovávať a vyhodnocovať.

Na Slovensku je v súčasnosti registrovaných 93 múzeí a 25 galérií, teda celkovo 118 inštitúcií. Tie realizujú svoju činnosť prostredníctvom približne 328 pracovísk a svoje zbierkové predmety sprístupňujú prostredníctvom zhruba 662 expozícií na celom Slovensku. Zámerom štátnej politiky musí naďalej zostať udržateľné a veľmi ciele napĺňanie skutočnej podstaty múzea, ktorá je

vyjadrená v zákone a verbalizovaná bola aj na generálnej konferencii ICOM 2022 v Prahe. Úlohou novej právnej úpravy i strategických dokumentov by mal byť aj dôraz na vyššiu mieru plánovania múzejných činností s cieľom skvalitniť ich, a to prakticky vo všetkých kľúčových oblastiach. Múzeá ako správcovia našej kolektívnej pamäte musia byť zároveň pripravené sa o ňu podeliť, a teda sprístupňovať ju všetkými spôsobmi verejnej prezentácie, vrátane elektronickej, resp. digitálnej, ale aj na študijné účely širokému okruhu bádateľov. Pred múzeami stoja aj výzva dlhodobého uchovávanía a sprístupňovania digitálneho kultúrneho dedičstva, ktorého autorom nebude človek, ani príroda, ale umelá inteligencia. ■

Příprava registračního systému muzeí a galerií

LUDEK BENEŠ

PRACOVNÍ SKUPINA AMG PRO MUZEJNÍ LEGISLATIVU

Nejstarší registrační systém byl vytvořen v roce 1971 v USA, o 17 let později se pak první evropský objevil ve Velké Británii. V roce 2002 existovalo přibližně 24 registračních nebo akreditačních systémů v cca 20 zemích světa. V České

republice se k registraci muzeí jako první v roce 2005 vyjádřil v poměrně stručném materiálu tehdejší ředitel Odboru movitého kulturního dědictví, muzeí a galerií MK ČR Jiří Žalman. Jeho představa byla následující: Muzea by vyplněním dotazníku

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

s povinnými přílohami zhodnotila sama svou činnost, přičemž pověření pracovníci ministerstva by poté mohli relevantnost informací obsažených ve formuláři ověřit na místě. Registrace by měla být povinná pro všechna muzea řídicí se zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, a měla by být uvedena do praxe na základě doplnění tohoto zákona několika body, mj. o povinnosti muzeí prokázat, že plní své funkce. Teprve poté měla být registrována a zároveň se měla stát poskytovatelem veřejných služeb.

Následně byl z Ministerstva kultury na AMG zaslán pracovní návrh hlavních zásad budoucího systému. Muzea by na základě hodnocení byla registrována či akreditována jako: 1) národní; 2) nadregionálního významu; 3) místního významu.

Protože v následujících letech MK ČR další aktivitu nevyvíjelo, vyzvala je AMG v prvních dvou desetiletích 21. století několikrát, aby ve spolupráci s ní, ale také s Radou galerií ČR, s Českým výborem ICOM a popř. i s dalšími zástupci odborné veřejnosti zahájilo přípravu systému registrace (a akreditace) muzeí. Představy AMG o jeho podobě zformuloval v roce 2011 František Šebek ve stati „Muzea a galerie“. Vycházel přitom ze základního standardu muzejní práce v rámci mezinárodního Etického kodexu muzeí ICOM. Česká republika by se při vytváření registru muzeí mohla inspirovat v zemích, kde již registrační systémy fungují jako veřejně přístupný seznam, v němž zanesené instituce nesou zvláštní označení (např. piktogram) jako prestižní symbol své úrovně.

V roce 2016 byla vytvořena pracovní skupina AMG pro přípravu systému registrace a akreditace muzeí. Hned na počátku svého působení připravila návrh čtyř základních kritérií pro zařazení muzeí do registru, vycházející z Etického kodexu muzeí ICOM i z definice muzeí v zákoně č. 122/2000 Sb.: 1) Instituce vlastní nebo spravuje sbírku muzejní povahy s cílem ji uchovávat a zkvalitňovat, bez ohledu na to, zda je, či není tato sbírka zapsána v Centrální evidenci sbírek

dle zákona č. 122/2000 Sb.; 2) Instituce zpřístupňuje sbírku za stanovených podmínek veřejnosti; 3) Instituce je otevřená veřejnosti a působí ve prospěch společnosti; 4) Činnost instituce má v principu charakter neziskové organizace.

AMG byla poté přizvána do pracovní skupiny pro přípravu systému registrace muzeí náměstka ministra kultury Vlastislava Ourody, jež začala působit v podzimních měsících téhož roku. Na podzim roku 2018 však MK ČR zařadilo do svého legislativního plánu zpracování samostatného zákona o muzeích, který by je konečně mohl podchytit jako instituce. Předšlý zákon o muzeích a galeriích č. 54/1959 Sb. platný v době komunistické totality, ačkoliv kvalitně připravený, již pozbyl významu a byl zrušen přijetím zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. Ten však otázku muzeí jako institucí vůbec neřešil, soustředil se skutečně pouze na péči o sbírky, včetně jejich ochrany. Registrace a akreditace muzeí se stala na základě společné dohody jedním z uzlových bodů připravované legislativní normy, návrhy vypracované pracovní skupinou AMG proto mohly být z velké části při práci „ministerské“ skupiny využity.

Ačkoliv pracovní skupina MK ČR pro přípravu nové muzejní legislativy nebyla nikdy oficiálně zrušena, její činnost prakticky zanikla v období, kdy většinu světa, včetně ČR ovládla epidemie covidu-19. AMG proto na konci roku 2021 vytvořila vlastní pracovní skupinu, kterou tvoří zejména členové vedení (exekutivy) AMG, dále odborníci s dlouholetými zkušenostmi s muzejní legislativou a právníčky, které se již podílely na tvorbě několika legislativních předpisů. Tento tým postupně vytvořil osnovu budoucího zákona o muzeích jako institucích a jejich specifických činnostech a poté se věnoval sestavování jeho jednotlivých částí. Aktuálně je již téměř hotové paragrafované znění návrhu, které je však nezbytné dotvořit tak, aby bylo z právního hlediska nenapadnutelné.

Cílem registrace je vyčlenit z množství subjektů, které se označují ja-

ko muzea (resp. galerie), popř. vydávají svoji činnost za muzejní, a skutečná muzea, tj. subjekty, které splňují stanovená kritéria, vycházející především z definice muzea vytvořené Mezinárodní radou muzeí (ICOM). Registr muzeí jako veřejně přístupná databáze oddělí uvedené instituce od subjektů, jež nespĺňují všechna kritéria a nemohou být z tohoto důvodu do seznamu zařazena. Aby zařazení do registru i jeho existence měly náležitou vážnost, je nezbytné, aby správcem registru byl státní orgán, konkrétně Ministerstvo kultury, a rovněž aby zařazení subjektu stejně jako jeho vyřazení z databáze proběhlo formou správního úkonu.

Vzhledem ke skutečnosti, že mnoho institucí vlastnicích sbírky muzejní povahy plní všechny základní požadované funkce a kritéria, ačkoliv nemají ze zákona povinnost tyto fondy zapsat do Centrální evidencie sbírek (CES), a na druhé straně mnohé z nich, jejichž sbírky jsou do CES zapsány, tyto funkce neplní, není možné jednoduše převzít databázi CES pro účely vytvoření registru. Proto je v návrhu zákona o muzeích obsažen postup, kdy se zájemci o zařazení do registru sami přihlásí a jejich žádost bude vždy posouzena z hlediska plnění požadovaných kritérií.

Registrované muzeum bude povinnou realizovat zásadní odborné činnosti a podle svého charakteru a podmínek zabezpečovat též ostatní aktivity. Bude k nim patřit především vytváření, zkvalitňování a odborná správa muzejních sbírek, jejich ochrana, uchovávaní a zpřístupňování či dokumentace pro kulturní, vzdělávací a vědecké účely i pro potěšení. K zákonem vymezeným povinnostem registrovaných organizací bude rovněž patřit zabezpečení prostor muzea před živelnými pohromami, krádežemi či jiným poškozením.

Kromě závazků jsou v zákoně obsaženy také výhody. Jedná se zejména o přístup k dotačním programům, jež státní a veřejné instituce vypisují pro oblast muzejnictví. Oddělení skutečných muzeí bude navíc zdůrazněno možností označit svá pracoviště stanoveným symbolem. ■

Pohledem *Benchmarkingu* muzeí a galerií

FRANTIŠEK ŠEBEK

PRACOVNÍ SKUPINA AMG PRO MUZEJNÍ LEGISLATIVU

Národní poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) připravilo ve spolupráci s AMG projekt *Benchmarking muzeí a galerií* (BMG), který je od roku 2022 zpřístupněný na jeho webových stránkách ve složce „Statistika kultury“.

Obecně je benchmarking metodou primárně užívanou manažery organizací, která spočívá v porovnávání vlastních měřitelných výkonů s výkony jiných institucí ze stejného oboru činnosti a pracujících ve shodných nebo obdobných podmínkách. Touto cestou, a dodejme, že jediné tímto způsobem lze zjistit, zda ve sledovaných výkonech je daná organizace v rámci zvolené skupiny výkonnostně lepší, horší nebo průměrná, zjišťovat lze i případné trendy výkonnosti v určité časové řadě. Jinými slovy je to jeden ze způsobů, jak se zlepšovat pozorováním příkladů u ostatních.

Praktická využitelnost benchmarkingu má ale několik limitů: 1) Jak již bylo konstatováno, je to metoda založená na srovnávání výkonů, které lze vyjádřit měřitelnými číselnými parametry. Využívána je proto s úspěchem především ve výrobních podnicích a obchodních společnostech. Pokud jde o muzea, sotva lze benchmarking využít k celkovému posouzení úspěšnosti dané organizace. Řadu výkonů v muzejních činnostech nelze totiž běžně vyjádřit v měřitelných, tj. číselných ukazatelích. Přesto existuje početná škála indikátorů, která může pomocí číselných parametrů nabídnout orientační hodnocení stavu muzea, respektive trendů jeho výkonnosti. V budoucnu se taková paleta může rozšiřovat, pokud dospějeme k formulaci výkonnostních standardů i pro dosud neměřitelné činnosti a přiřadí se jim určité hodnotící znaky. Jako příklad snažení se tímto směrem uveďme u nás např. obor veřejných knihoven.

Cestu k tomu může pro muzejnictví případně podpořit i uvažovaný institucionální zákon o muzeích; 2) Relevance hodnocení výkonnosti organizace pomocí benchmarkingu závisí na volbě skupiny porovnávaných subjektů. Pokud bude co do charakteru činnosti a podmínek jejich dosažení nesourodá, výsledky budou zkreslené a sotva použitelné. Objektivita výsledků hodnocení výkonů také závisí na početnosti srovnávací skupiny. Čím je početnější, tím mají zjištění větší validitu.

Projekt BMG je konstruován tak, že vychází z využití statistických dat ročního statistického výkazu (Kult 14-01), který sbírá a vyhodnocuje NIPOS. Pro účely BGM byl vytvořen software, jenž zpracovává data do 75 indikátorů, rozdělených dále do 7 skupin: I. *Základní podmínky pro činnost* (1–15); II. *Muzejní sbírky a péče o ně* (16–35); III. *Zpřístupnění sbírek veřejnosti* (36–54); IV. *Ostatní kulturní a vzdělávací programy* (55–58); V. *Specifické odborné činnosti muzea* (66–67); VII. *Některé měřitelné parametry hodnotící celkový výkon muzea* (68–75).

U každého ukazatele je zpracován ve zvolené porovnávací skupině minimální a maximální dosažený výkon, průměrný a medián. Uživatel BMG okamžitě vidí na obrazovce počítače, jaké má jím zvolený výkonnostní indikátor postavení v této škále, a zároveň se dozvídá, jak početná je zvolená porovnávací skupina. Ty lze vybrat podle 4 filtrů: I. *Podle zřizovatele* (Obec, Kraj, Stát, Všechna muzea bez ohledu na zřizovatele); II. *Podle zaměření muzea* (Galerie – muzea výtvarného umění), Ostatní specializovaná muzea, Všeobecná – kombinovaná (vlastivědná); III. *Podle velikosti sbírek* (do 5 000 evidenčních čísel sbírkových předmětů, a dále v rozmezích 5 001–50 000, 50 001–300 000 a více než 300 000); IV. *Podle územního členění* (jednotlivé kraje, celé území ČR).

BMG je (zatím) konstruován pro muzea zřizovaná státem, kraji a obcemi, tedy pro instituce financované z veřejných rozpočtů. Je to rozhodující díl českého muzejnictví. Z celkového počtu 454 ve statistických výkazech z roku 2022 registrovaných zpravodajských jednotek jich je 365. K tomu ale ještě dodejme, že z tohoto celkového počtu je více jak 8 % subjektů, které nemají (nevykazují) žádné sbírky a nelze je tedy považovat za muzea dle definice v *Etického kodexu muzeí ICOM*.

Rozvrstvení oné skupiny 365 muzeí státu a územních celků ukazuje, že stát zřizuje 25 muzejních institucí, kraje 96 a obce 242. Počet muzeí státu

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

a krajů je v posledních letech stabilní, u organizací obcí je proměnlivý, jejich množství mírně roste.

BMG má primárně sloužit manažerům při uvažování nad stavem své instituce nebo jako inspirace jejího dalšího směřování. Poskytuje ale také zajímavé údaje pro analýzu celkového stavu uvedeného segmentu muzeí. Jako malou ukázkou na tomto místě uvedu malý příklad. Třetina ze sledovaných muzeí (106 institucí) má jenom vybudovanou expozici, ale nedisponuje prostory pro konání výstav. Zajímavý může být např. též pohled na míru finanční soběstačnosti. Větší a středně velké organizace se často pohybují kolem 12 až 15 %. Některá muzea s mimořádnými dotacemi nad rámec příspěvku zřizovatele dosahují

20 a více procent, u menších městských institucí se často pohybuje kolem 5–10 %, nepočítaje skupinu malých obecních muzeí se soběstačností 0 %. Tento parametr je ale vhodné posuzovat v komparaci s celkovými podmínkami pro činnost, pro což tu není prostor.

Využitelnost benchmarkingu závisí na věrohodnosti zadávaných údajů do ročního statistického výkazu. V tom je ale zatím velká potíž, neboť nezanedbatelná část muzeí uvažované skupiny jej vyplňuje nedbale, neúplně. Ke škodě své a všech ostatních. Benchmarking bude určitě vstupovat stále hlouběji do oblasti muzejního managementu a mělo by být zájmem nás všech, aby se stával metodou co nejobektivnější. ■

stránky. Aby mohl být projekt úspěšný, je nutné udávat správná a nezkršená data do ročního výkazu o muzeu a galerii.

Přihlášení uživatelé si v BGM mohou navolit srovnávací skupinu podle 5 nastavitelných filtrů – *Rok, Region ČR, Zřizovatel, Specializace muzea a Velikost sbírky*. Pokud by však zahrnovala méně než 5 institucí, výpočty výkonů nebude možné sledovat. Uživatel má k dispozici celkem 75 indikátorů (ukazatelů), díky nimž může porovnávat výkony své organizace v různých úrovních. Ty jsou rozděleny do 7 tematických celků. Vedle skupin sledujících základní ukazatele jako jsou ekonomické výkony, výstavní plocha, počet sbírek či návštěvnost, se jedná o více specificky zaměřené ukazatele zkoumající odbornou a výzkumnou činnost muzeí a galerií či jejich kulturní a vzdělávací programy.

Přihlášeným institucím se zobrazují pouze individuální data z jimi vyplněného ročního výkazu. Ostatním se tyto údaje nezobrazují a nemají je k dispozici. Uživatelé tedy porovnávají svá data s agregovanými informacemi ostatních muzeí a galerií podle nastavených parametrů, tak aby byl splněn § 16 o povinnosti mlčenlivosti a ochraně důvěrných statistických údajů zákona o státní statistické službě (č. 89/1995 Sb.). Pokud by byly zvoleny parametry, podle kterých bude v agregované skupině méně než pět subjektů, data se nezobrazí. Tím je zamezeno tomu, aby mohl kdokoliv odhadnout informace v kategorii s malým zastoupením zpravodajských jednotek.

Anonymním uživatelům, tedy těm, kteří nevyplňují statistický výkaz či nespádají do skupiny muzeí a galerií, pro které je BMG určený, se žádná individuální data nezobrazují. Všechny údaje je také možné stáhnout ve formátu .xlsx a dále s nimi pracovat.

Druhý rok s benchmarkingem

MILAN DEDERA / ELIŠKA NOVÁKOVÁ
NIPOS

Na podzim 2023 byla aktualizována aplikace *Benchmarkingu muzeí a galerií* s daty za rok 2022. Benchmarking, který nabízí možnost porovnávat své výkony s údaji ostatních subjektů s podobnou charakteristikou, spustilo Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) ve spolupráci s AMG v roce 2022. Databáze zahrnuje zatím pouze omezenou skupinu muzeí a galerií, které jsou zřizovány státem a veřejnou správou, tj. kraji a obcemi. V roce 2024 je v plánu rozšíření projektu o vybrané nestátní instituce. Databáze je zveřejněna na webu <http://www.benchmarkingmuzei.cz>.

V současnosti má *Benchmarking muzeí a galerií* (BGM) desítky uživatelů, kteří jsou nejen z řad respondentů ročního statistického výkazu. Toto číslo od spuštění projektu každý měsíc mírně narůstá. Přesto se stále nejedná o plné využití jeho potenciálu a další zájemci o zapojení se jsou

proto velmi vítáni. Muzejním institucím je určen k analýze vlastní činnosti, k čemuž slouží porovnávání výkonů v homogenní skupině, ale i srovnání individuálních výkonů v časové řadě. Vytváření takových souborů je důležitým předpokladem pro smysluplnost každé komparace.

Zatím se BGM specializuje na státní a veřejnosprávní muzea, která jsou do jisté míry závislá na podpoře z veřejných rozpočtů. Svým zřizovatelům tak často dokazují, jaký má jejich instituce nezastupitelný význam pro veřejnost a jakým způsobem poskytnuté prostředky vynakládají. BGM tedy umožňuje organizaci nalézt a identifikovat své silné a slabé

 Benchmarking
muzeí a galerií

Nejnovější údaje, jež jsou nyní uživateli benchmarkingu k dispozici, jsou z *Kult (MK) 14-01 Ročního výkazu o muzeu a galerii* (muzeu výtvarných umění) za rok 2022. Sběr dat za rok 2023 bude probíhat od ledna do března 2024 a předběžné výstupy z výkazů budou k dispozici v červnu 2024 na webu NIPOS. Podrobné informace budou pak k využití na podzim 2024, kdy budou uvolněna také aktuální data do BMG.

Výkaz o muzeu a galerii je součástí *Programu statistických zjišťování*, který obsahuje seznam zjišťování stanovených zákonem o státní statistické službě. Do tohoto přehledu jsou zařazeny všechny muzejní instituce, věnující se činnosti podle statistické klasifikace CZ-NACE 91.02. Zároveň je součástí rezortní statistiky Ministerstva kultury a za jeho zpracování zodpovídá Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. ■

pouze v angličtině, němčině, italštině a estonštině. Český překlad by měl být k dispozici v průběhu roku 2024. Pomocí této šablony mohou muzea lépe porozumět svému současnému stavu, zkoumat efektivitu práce v oblasti společenského vlivu (dopadu), detailně zhodnotit svoje aktivity a výkony a identifikovat možnosti dalšího rozvoje. Šablona se skládá z osmi nezávislých modulů, rozdělených do dvou různých kategorií. 1) *Základní strategické moduly* (Strategie, cíle a vliv na společnost; Způsoby realizace strategického plánu, organizační struktura a kompetence; Pracovní procesy naší instituce; Digitalizace a zapojení do digitálního světa); 2) *Moduly o společenské odpovědnosti* (Komunity a sdílené kulturní dědictví; Relevantní personální znalosti a dovednosti; Společenský dopad; Udržitelnost). *Framework MOI* je navržen tak, aby jej bylo možné používat kreativně, flexibilně a na všech úrovních hierarchie dané instituce strukturovaným a komplexním způsobem a lze jej přizpůsobit svým potřebám. Existují tři základní způsoby: 1) klasické pracovní sešity (interaktivní pdf formuláře dostupné online); 2) vizuální tabule; 3) kreativní karty.

Šablona pomáhá identifikovat silné a slabé stránky, navrhuje možné směry rozvoje a usnadňuje komunikaci a dialog v organizaci. Tým hodnotitelů sestavený z pracovníků muzea (optimální je obsadit pozice například organizační strukturou) může jejím prostřednictvím společně zkoumat

Framework MOI: Nový evaluační nástroj pro muzea

DENISA BREJCHOVÁ / MARKÉTA FORMANOVÁ
ZÁPADOČESKÉ MUZEUM V PLZNI

Evaluační práce je důležitým nástrojem pro zajištění relevance a úspěchu muzeí v dynamickém prostředí, kde mění se potřeby a očekávání veřejnosti vyžadují od kulturních institucí pružné a cílené reakce. Většina muzeí vytváří a využívá vlastní standardní návštěvnické dotazníky, provádí analýzy návštěvnosti a sběr zpětné vazby od veřejnosti, např. v návaznosti na vzdělávací programy či hodnocení výstav. Na centrální úrovni existují v České republice pouze dva evaluační nástroje – evaluace v muzejní edukaci, která zatím není v rámci činnosti muzejních pedagogů dostatečně zdůrazňována, ani systematicky rozvíjena, a od roku 2007 také *Benchmarking muzeí a galerií*, který vznikl díky spolupráci AMG a NIPOS. Benchmarking slouží k sledování výkonu muzeí, ale jeho potenciál v aplikační praxi není ani zdaleka využit. Z těchto důvodů považujeme za zajímavou možnost zkusit si v praxi evaluační nástroj *Framework MOI*. Vznikl v prostředí evropských muzeí v letech 2019–2022 v rámci mezinárodního projektu *MOI! Museums of Impact*, jehož partnerem se stalo NEMO (Network of European Museum Organisations). Na počátku projektu stála potřeba reagovat na

mění se svět, digitalizaci a stárnoucí populaci z pohledu muzeí.

Na novém evaluačním nástroji s názvem *Framework MOI* realizovaném s podporou dotačního programu *Creative Europe* pod vedením Finské památkové agentury spolupracovali odborníci z 11 evropských muzeí, muzejní experti a veřejné instituce z Německa, Itálie, Skandinávie, Rakouska, Estonska a Řecka. Celkově se do projektu zapojilo přes 1 000 muzejních profesionálů. Do češtiny by se dal *Framework MOI* nejlépe přeložit jako „šablona“. V tuto chvíli je k dispozici na webových stránkách NEMO

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

výkony instituce, identifikovat zdroje a stanovit cíle v oblasti sociálního vlivu. Evaluace je užitečná při vývoji nové strategie, při personálních změnách, nebo pro zlepšování provozu. Je přizpůsobitelná muzeím různých druhů a velikostí, skutečný rozvoj je vždy v rukou samotných organizací. Moduly obsahují 151 tvrzení, která účastníci postupně společně vyhodnocují. Tato tvrzení určitě nezahrnují všechny existující aspekty společenského vlivu muzeí, ale byla vybrána s ohledem na klíčové prvky, jež jej mají posilovat. Každý modul začíná úvodním textem, který představuje dané téma. Cílem je aktivní debata a zaznamenání pozorování, jež jsou později využita pro rozvoj instituce. Důležité je, že se nejedná o audit nebo posuzování výkonnosti, ale o proces zlepšování a diskuze.

Součástí šablony je také podrobný návod pro facilitátora, který procesem evaluace muzejní tým provádí. Naleznete v něm i slovníček, který upřesňuje určité klíčové pojmy, zejména ty, jež by v mezinárodním prostředí mohly být interpretovány několika způsoby. Jde zejména o pojmy *impact* (vliv či dopad) a *communities* (komunity).

V Muzeu loutek v Plzni, pobočce Západočeského muzea v Plzni, proběhla v létě 2023 pilotní zkouška evaluačního procesu s využitím šablony MOI. Probíhala čtyři půldny a zúčastnily se jí mimo facilitátorky vedoucí muzea, kurátorka a edukátorka.

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

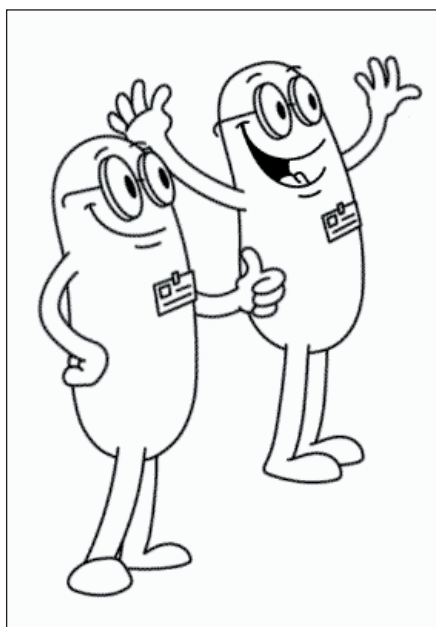
Postup byl s pomocí interaktivních pdf formulářů přehledný a efektivní. Výsledkem byl pohled na činnost muzea z nové perspektivy, obsahující i témata, která se mohou zdát příliš globální, ale v šabloně jsou upraveny pro lokální úroveň. V závěrečném pracovním sešitě bylo formulováno několik strategických cílů s návrhem cesty k dosažení. K evaluačnímu procesu a jeho závěrům se pracovnice Muzea loutek v Plzni budou nadále pravidelně vracet a hodnotit postup dosahování vytyčených úkolů.

Evaluace práce je pro muzejní organizace neocenitelná. Umožňuje lépe porozumět potřebám a zájmům komunity. Systematickým sběrem a analýzou informací lze průběžně

vyhodnocovat, co funguje, a co ne a v návaznosti na získaná data upravit svůj obsah, propagační strategie a interakci s publikem. Důležitou výhodou pravidelných evaluací je příležitost zlepšit zážitek jednotlivých cílových skupin flexibilní reflexí jejich očekávání a zájmů, posílit reputaci muzeí a budovat image důvěryhodné instituce. Přidanou hodnotou je rovněž efektivnější využití zdrojů díky zacílení na oblasti, které mají pro návštěvníky největší hodnotu.

Pokud uvažujete o využití tohoto nástroje ve svém muzeu, rádi vám poskytneme metodickou podporu. Obratě se na AMG nebo přímo na nás. Další informace budou zveřejněny na <http://www.cz-museums.cz>. ■

ANIMACE: CHRIS FRASER, WWW.MUSEUMSOIMPACT.EU

III. blok: Nové trendy prezentace a interpretace

Rok od otevření nové expozice

MICHAL BURIAN / BARBORA KULIHOVÁ

VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV PRAHA

Rok od otevření nové expozice Armádního muzea Žižkov veřejnosti je možné shrnout první reakce návštěvníků a zaměřit se především na to, jak hodnotí její celkovou koncepci i důležitou součást, jíž jsou vzdělávací programy pro školní mládež. Všichni jsme netrpělivě čekali na první odezvy nejen na novou expozici, ale i na zrekonstruovanou budovu. Kromě více než 7 000 sbírkových předmětů nainstalovaných v téměř 300 vitrínách je k dispozici také zcela nová kavárna s vyhlídkovou terasou, která vznikla v prostoru původního výtvarného ateliéru.

Hlavním cílem autorů bylo uchovat pro návštěvníky pozitivně vnímané přednosti bývalé expozice a transformovat je na úroveň instalací 21. století. Projekt se proto snažil uvážně kombinovat tradiční muzejní prvky s těmi moderními. Hlavní důraz kladl na vystavované unikátní předměty, které vhodně doplnil současnými AV technologiemi, scénickými prvky a modely. Do jisté míry jsme tak snažili vzdát hold klasickému britskému muzejnictví.

Jednou z důležitých částí byla i zcela nová dětská linka procházející celou expozicí. To vše v duchu slov irského dramatika G. B. Shawa: „*Nepřestáváme si hrát proto, že jsme zestárlí, ale stárneme proto, že jsme si přestali hrát.*“ Spolu s branami nově zrekonstruovaného Armádního muzea Žižkov se otevřela také dobrodružná cesta za poznáním pro děti i dospělé všech věkových kategorií. Návštěvník je tvor zvědavý, velice rád

objevuje různá zákoutí. Právě proto je připravena hravá linka ukrytá pod piktogramem lví tlapy. Tomu odpovídá i název vzdělávacího programu pro nejmenší *Český lev se ukrývá v muzeu*. Využita byla i oblíbená metoda hands on a skříňky ukrývající římský meč, šalír, kbelcový helm, chirurgické nástroje, prvoválečnou torzu a spoustu dalších zajímavých předmětů. Lidé všech generací si mohou vyzkoušet, jak viděl bojovník v helmě, jak těžké byly zbraně ve 14.–15. století i ve století minulém, ve kterém se odehrály dva světové konflikty. Každý si rád něco odnese na památku, a proto je ve skříňkách připraveno mnoho vystřihovánek a zajímavostí. Návštěvníci zde naleznou odpovědi na otázky, jak fungovala za Velké války poštovní služba a co jejím prostřednictvím lidé posílali, jaké vynálezy nám dala 2. světová válka či jak vypadala propaganda

v 50. a 60. letech 20. století ve vojenských kasárnách.

Školní skupiny se mohou ve svých předstávách stát muzejními zaměstnanci a na vlastní kůži si vyzkoušet práci kurátora. V rámci bohaté nabídky vzdělávacích programů se stávají badatelé, kteří popisují sbírkové předměty, zjišťují jejich příběh a spolu s nimi se přenášejí do dávných dob. Během putování dějinami potkávají nejruznější postavy – pikenýra, kyrysníka, mušketýra, námořníka, slavnějšího vojáka, vojína káraného nadřízeným a mnoho dalších. Realisticky ztvárněné figuríny dovolují popustit uzdu fantazie a přenést se do dob dávno minulých. Veškeré scény jsou obohaceny o zvukovou kulisu, takže při prohlížení vozové hradby je uvěřitelnější válečná vřava křížáků. Právě reakce návštěvníků na realistické figuríny, od nichž část zahraničních

Foto: ARCHIV VHU

muzeí v posledních letech upouští a nahrazuje je audiovizemi, byla pro autory expozice jedním z velkých otázek. Jak se ale ukázalo, obzvláště žáci základních škol hodnotí přítomnost velkých diorám velmi pozitivně. Z jejich reakcí vyplynulo, že si díky reálným postavám konečně dovedou představit řadu věcí, o kterých se učí. Z interaktivních prvků však nejen u dětí a mládeže vítězí možnost vkročit do důmyslně se vinoucího a rozsáhlého zákopu 1. světové války. Jeho pověst se natolik rozkřikla, že i žáci přicházející na vzdělávací programy věnované nejstarším dějinám nebo muzejní činnosti, žádají návštěvu zákopů.

Lektorované programy mají multisenziorní přístup, jsou postaveny především na práci s expozicí a jako pomyslná pomocná hůl slouží pracovní listy. Žáci přirozeně, bez podnětu lektora, využívají k získávání dalších informací dotykové obrazovky. Zde si rozšiřují své znalosti o významných osobnostech, událostech a sbírkových předmětech. Při přípravě dětských programů bylo třeba věnovat zvýšenou pozornost úskalím, která má edukativní a výchovná činnost probíhající v muzeích. Aktivita bylo nutné postavit tak, aby nedošlo k znevážení daného tématu. Autoři jednotlivých programů se snažili zprostředkovat nejen informace, ale také vhodnou formu zážitku. Cílem není vyvolat v žácích silné negativní emoce, ale přiblížit jim dějinnou zkušenost. Edukátor je vystaven těžkému úkolu. Má za úkol přiblížit velmi tragické osudy našich předků, ale zároveň nesmí nepodlehout vlastním citům a „nesklouznout

k určitému patosu“. Po celou dobu musí mít průvodce, a také autor expozice na mysli, že pracuje s křehkou dětskou a dospívající duší.

A jaké tedy jsou první reakce účastníků lektorovaných programů? Vzdělávací lekce a komentované prohlídky absolvovalo za první rok více než

10 000 žáků a studentů a téměř 4 000 dospělých návštěvníků ze všech koutů ČR i ze zahraničí. Hodnocení na sociálních sítích i v tradiční návštěvní knize nám především potvrdilo správnost konceptu stavícího na unikátních sbírkových předmětech. Zejména zahraniční publikum mimořádně oceňuje množství a různorodost vystavovaných exponátů.

Muzeum je ale živý organizmus. Proto kromě příležitostných výstav, které probíhají ve výstavních sálech i dvoraně, bude průběžně obměňována a doplňována i stálá expozice. Cílem každého muzejníka je přece představit veřejnosti to nejzajímavější a nejcennější, co skrývají muzejní depozitáře, případně co se do sbírky právě podařilo získat. Každá další návštěva Armádního muzea Žižkov tak jistě přinese i nová překvapení. ■

Foto: Martin Čárek, Archiv AMG

Historické fotografie novými očima

JAN ŠEJBL
NÁRODNÍ MUZEUM

Historický fotografický materiál je specifickou součástí kulturního dědictví, které spravují paměťové instituce. Plní různé funkce, které se navíc během času mohou měnit. Stejný druh materiálu může být odlišně evidován, a to nejen v různých typech

paměťových institucí, ale dokonce i v rámci jedné organizace. Ten samý snímek může být zapsán jako muzejní sbírkový předmět, archiválie, knihovní dokument či jako doprovodný či pomocný materiál. Způsob evidence a úroveň dokumentace konkrétní

Vojta Náprstek a jeho přítelkyně Kateřina Krákorová, technika daguerrotypie, 1848

fotografie přitom přímo vychází z historického vývoje instituce a jejích sbírkových fondů.

Pohled na fotografický materiál prošel během doby významnou proměnou. Zatímco původně byl vnímán pouze jako obrazové informační médium, dnes na něj můžeme nahlížet jako na důležitý historický pramen, kde je stejně významné hledisko obsahové i materiální. Pro zajištění správných podmínek pro dlouhodobé uložení i zpřístupnění je klíčové určit, jakou fotografickou technikou a na jaký materiál byl konkrétní snímek vyroben.

Důležitou otázkou je také původní účel, pro který měla fotografie sloužit, a případné úpravy a retuše, které na ní byly provedeny. Samostatnou kapitolou je správné určení a vyhodnocení obsahové stránky, tedy zachyceného motivu. Dnes je již k dispozici

odborná literatura i specializované metodiky, jež řeší otázky ve všech výše uvedených rovinách. Příkladem nového pohledu jsou významové posuny a rozdíly v etickém přístupu v době vzniku a dnes, např. role fotografie v procesu koloniální propagandy a posilování dobových stereotypů ve vztahu k mimoevropským etnikům.

V muzejních sbírkách se můžeme setkat s velkou variabilitou fotografického materiálu. Ta je dána vývojem fotografie od jejího vzniku v první polovině 19. století až po současnost. Nejstarší techniky jsou vzácné. Každý dochovaný snímek je originál, protože v té době ho ještě nebylo možné kopírovat. Nejčastěji se jedná o portréty, pečlivě a zdobně adjustované do rámečků nebo ochranných pouzder.

Od druhé poloviny 19. století se rozšířily nové postupy založené na

principu negativ – pozitiv. Negativ se stal výchozím typem fotografického obrazu. Kvůli inverzní barevnosti není vhodný pro běžné vnímání, ale je technickým základem pro zhotovování dalších kopií v podobě papírových fotografií či diapositivů. Negativy mohou být různých formátů, na skleněné nebo plastové podložce. Správná identifikace materiálu podložky u plastů je důležitá pro bezpečné uložení a manipulaci, zejména u nitrátu a acetátu celulózy. Pro správnou interpretaci je nutné rozlišovat negativy pořízené v terénu od pracovních reprodukcí, zhotovovaných například jako podklad pro výrobu diapositivů.

Diapositivы jako fotografické obrazy v přirozené barevnosti na průsvitné podložce se od konce 19. století staly oblíbeným doprovodem k přednáškám. Zpočátku se skleněné, ručně kolorované snímky označované jako „světelné obrazy“ vyráběly na zakázku v ateliérech. Později je nahradil barevný pozitivní film.

Finálním produktem procesu byly nejčastěji fotografie na papíře. Během doby byly populární různé techniky a formáty. Snímky mohou být volné nebo různě adjustované, zarámované nebo v albech. Často nesou důležité informace, např. značky fotografických ateliérů či ručně psané popisky. Reprodukce na papíře mohly být zhotovovány také tiskem, zejména jako pohlednice nebo ilustrace v knihách a časopisech. Na pomezí fotografie tisku jsou různé fotomechanické

Stereoskopický skleněný negativ, Enrique Stanko Vráz, Korea, 1901

Tlučení obilí, diapositiv

Stavba železnice do Otavi, dnešní Namibie, 1905

techniky, které našly uplatnění v umělecké tvorbě.

Zvláštním fenoménem jsou stereoskopické snímky – dvojice obrazů, které při prohlížení navozují prostorový vjem. Princip stereoskopie byl objeven ještě před rozšířením fotografie a největší popularity dosáhl v druhé polovině 19. století. Zajímavou kapitolou je také vývoj barevné fotografie. Snaha o zachycení pohybu vedla ke vzniku samostatného odvětví – kinematografie.

Zcela nové možnosti, jak pracovat s historickým fotografickým materiálem, přinesly od konce 20. století digitální technologie. Významně je rozšířily v rovině evidence, dokumentace, určování i prezentace. Základem digitální evidence je elektronická databáze, která umožňuje kromě efektivnější správy sbírky využívat statistické nástroje pro vyhodnocení celého fondu i jeho jednotlivých souborů. Může být také zdrojem dat pro publikaci. Různé digitální nástroje napomáhají k přesnějšímu určení konkrétních snímků. Můžeme využívat také online databáze, mapové aplikace, dokonce vyhledávání podle obrázku.

Fyzický snímek pro zpracování a zpřístupnění stále častěji nahrazuje digitální kopie. Při její tvorbě je důležitá volba správného způsobu digitalizace a patřičných parametrů. To se odvíjí od konkrétního druhu a velikosti materiálu, ale i od účelu, pro který je zpracováván. Pro vytvoření kvalitní digitální kopie je potřeba zaznamenat co

nejvíce informací. Naproti tomu při dokumentaci velkého množství fotografií je na místě upřednostnit kvantitu

před kvalitou a zvolit rychlejší, i když méně kvalitní způsob digitalizace, např. fotografování místo skenování. Důležité je myslet i na správné zaznamenání metadat a zajištění bezpečného a dlouhodobého uložení.

Možnosti prezentace originálů fotografických snímků jsou vzhledem k jejich ochraně omezené. V expozicích je mohou nahradit reprodukce, zejména pokud je důležitý zachycený motiv. Především u nejstarších technik se osvědčilo využívání faksimilií, které napodobují vzhled původní předlohy. Digitalizace nabízí nové možnosti zpřístupnění historických fotografií buď prostřednictvím displejů či projekcí přímo v expozici, nebo vzdáleným přístupem formou virtuální výstavy či veřejně přístupné databáze. ■

Foto: Martin Čárek, Archiv AMG

Encyklopedie muzejnictví

ZDENĚK KUČYŇKA

SLÁDEČKOVO VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V KLDNĚ

Už od gymnaziálních let patří mezi mé oblíbené televizní seriály F. L. Věk natočený podle románu Aloise Jiráska režisérem Františkem Filipem. V jednom z dílů zavádí páter Matyáš Františka do klášterní knihovny a ukazuje mu, jaké skvosty jsou v regálech uloženy. U řady knih řekne, že je to dílo nepřátel svaté církve, ale jak hned dodá, veliké dílo. Tím

velikým dílem je francouzská *Encyklopedie*, na jejímž vzniku se podíleli nejvýznamnější osvícenci. U nás bylo vydávání encyklopedií či slovníků dokladem emancipace národa i naší mateřské řeči češtiny. Jistě v této souvislosti není nutné připomínat *Ottův slovník naučný*, dodnes ceněné dílo s množstvím informací z nejrůznějších vědních oborů. A jako doklad

emancipace muzejnictví chápu i současné úsilí AMG o vytvoření *Encyklopedie muzejnictví*.

V tomto směru nás svým způsobem „předběhli“ archiváři a archeologové, jejichž biografické slovníky již vyšly před lety v tištěné podobě. Na rozdíl od těchto děl, která jsou o osobnostech a jen v závěru i o institucích, *Encyklopedie muzejnictví* klade hlavní důraz na muzea a galerie a na osoby, jež jsou s konkrétní institucí spojeny. Možná nejtěžším úkolem, který před pracovní skupinou AMG stál, bylo stanovení struktury jednotlivých hesel, a to tak, aby je bylo možné vyplnit do webové šablony, protože nejprve vznikne *Encyklopedie* jako webová aplikace. Nebudu zakrývat, že je to cesta levnější, ale zároveň umožňuje databázi průběžně doplňovat, rozšiřovat a případně i opravovat.

Co zájemci o náš obor ve slovníku najdou? Především informace o muzeích a galeriích, které existují v současnosti, nezávisle na členství v AMG.

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

Kromě aktuálních údajů bude v *Encyklopedii* uveden i historický vývoj každé instituce, charakteristika jeho sbírek a – jak už bylo řečeno – osobnosti, které se o muzeum zasloužily, nejen tím, že v něm pracovaly, ale byly

jeho mecenáši nebo členy muzejních spolků. Zatím půjde o ty, které už nejsou mezi námi. Kromě toho by v *Encyklopedii muzejnictví* měla být uvedena i hesla o muzeích, která bez nástupců zanikla. ■

Výroční zpráva 16. ročníku Národní soutěže muzeí Gloria museaelis, grafický návrh Jany Hrachové Dolanské

IV. blok: Z pohledu vědy a výzkumu

Historik (a kurátor) v roce 2123

MICHAL STEHLÍK
NÁRODNÍ MUZEUM

Pro historika by mělo být východiskem úvah o historické práci přemýšlení (a promýšlení) samotných metod práce. Můžeme postupovat od pozitivistického Ernsta Bernheima a jeho klíčového díla *Lehrbuch der historischen Methode und der Geschichtsphilosophie (1889)*, který hovoří o tom, že historické poznání je shromažďování ověřených znalostí a poznatků. Historik vlastně konstatuje, objektivizuje historickou skutečnost a rekonstruuje v chronologii a kauzalitě. Již 20. století přineslo škálu přístupů, jež „přinutily“ historický obor vystoupit z pramenné sebezahleděnosti, z onoho „fetišismu dokumentů“, přičemž některé mají stále svoji nespornou sílu i platnost. Jedním z nich je sociologický přístup, který objektivizaci pozitivismu pozměňuje na objektivizaci předmětu dějin, jímž je člověk, a dále pak např. pojetí diskurzivní, jež sleduje měnící se paradigmaty. Příkladem sociologického přístupu může být inspirativní přemýšlení Pierra Bourdieua a jeho postoj k osobnosti v dějinách schématu habitus-sociální, pole-kapitál. V diskurzivním přístupu se pak nelze vyhnout pracím Michela Foucaulta, např. jeho *Archeologii vědění (1969)*.

Zkusme si zahrát historicko-metodologickou hru na práci historika ve stoletých skocích. Jak pracoval historik na počátku 20. století, v roce 1923? V českém případě jsou to žáci pozitivistické Gollovy školy, kteří se opírali striktně o mluvu pramenů. Pokud bádali např. téma počátku 19. století, co měli k dispozici a z čeho skládali obraz dějin? Samozřejmě, vycházeli z úřední, politické či hospodářské

agendy, která se proměňovala mezi starým feudálním světem a světem nastupujícího hegemonu – státu. Nemohli opomenout církevní materiály v souvislosti se společenskou rolí církve. K tomu se mohly postupně přidávat prameny osobní proveniencce, korespondence, deníky, záznamy. Probouzí se také tisk, jakkoliv v plenkách.

Jak na tom jsou historici v 21. století, v roce 2023, kteří se budou zabývat dějinami počátku 20. století? Předně jde samozřejmě o prameny. Ty se objektivně rozšiřují – ať již zbytněním státního aparátu, tak aktivnějšími, vzdělanějšími a angažovanějšími složkami společnosti, můžeme hovořit o nástupu „masových dějin“. Vedle toho zde máme řádově se „písmocentricky“ rozšiřující personální prameny, které jsou bohatší, strukturovanější a roste jejich objem i hodnota. Pohybujeme se navíc již v nové kvalitě médií, kdy se tisk stává mluvčím (i zastíračem) historických změn. Do toho se stále masivněji prosazuje jako historický doklad i obraz, od fotografie po film, a ještě je chvíle do nástupu zvuku a obecně masmédií. I při vši té mnohosti však platí teze francouzského historika Paula Veyna ze 70. let 20. století: „...historie představuje zmrzačené poznání. Historik neříká, co byla Římská říše, nebo co bylo francouzské Hnutí odporu v roce 1944, nýbrž to, co je o tom možné vědět... Historické poznání je přistřižené podle stříhu zmrzačených dokumentů. Historie tedy není věda; ne proto, že by v ní bylo méně přesnosti, ale tato přesnost se nachází na rovině kritiky.“ Pro historika je tedy problém, jak zachytit

komplexitu skrze tyto materiály. Nehledě na to, že již několik desetiletí vnášíme do naší práce i další momenty, jako je psychologie, již zmíněná sociologie, statistika, antropologie ad. Hledáme motivace, kontinuity, mentální mapy nejen v člověku, ale i v celé společnosti. Je to mnohdy hůře „dokažatelné“, ale často to vede k přiblížení se dobové realitě. Pojem „atmosféra doby“ již není tak docela neuchopitelnou záležitostí. A do toho pracujeme s jiným rámcem pochopení světa, který není koncentrován na události, ale na vztahy. Jak konstatoval filozof Vilém Flusser: „Dnes již nemáme sklon vidět fenomén světa, který nás obklopuje, jako věci, ani jako procesy, ale jako vztahy. Na svět se již nedíváme jako na stav, ani jako na událost, ale jako na relační pole. Na svět se tak nejen díváme, začínáme ho tak i prožívat.“ Pro pochopení onoho „relačního pole“ musíme vystoupit z čistě historických metod a pustit se čas od času na psychologickou (i uměleckou) plochu, abychom popsali historické procesy, tak často spíše iracionální nežli vedené nějakým velkým plánem.

Samostatnou kapitolu historické práce a života „dokladů“ minulosti tvoří muzea, tito strážci paměti v podobě hmotných pramenů. Ač jsou hluboce zakotvena v logice 19. století, musí dnes řešit nejen zákruty informačního věku, ale také jejich vypovídající schopnost. A stejně tak se musí zabývat i svojí rolí do budoucna. Zjednodušeně: co sbírat pro budoucí generace, abychom naplnili funkci „preparátorů“ paměti skrze hmotné doklady? V tom jistě hraje úlohu postupná a brutální unifikace předmětů, které

určují lidský život (alespoň v našem civilizačním okruhu), nehledě na globalizaci a běh naší existence mezi zaměnitelnými věcmi, jež jen málo vypovídají o naší konkrétní lidské originalitě. Tím se mimo jiné dostáváme nejméně ke dvěma otázkám – k problematice informačního věku a ke globalizaci. Obě jsou to oblasti, které nezasahují jen fatální tázání se muzejního světa, ale obecně světa historické práce.

Nyní se zkusme již čistě chiméricky přenést na počátek 22. století, do roku 2123, do role budoucího historika (i kurátora), který by se měl věnovat našemu věku. Především bude konfrontován s proměnou pramenů, jež byla během 20. a počátkem 21. století doslova a bez přehánění revoluční. Změnila se struktura informací vypovídajících o fungování společnosti, a navíc se transformoval charakter společnosti. Bezpochyby se nemění člověk jako aktér dějin a (zatím) zcela fatálně ani stát a pramenná základna dokladů jeho fungování. Mnohem více však procházejí změnou prameny osobní povahy. S nástupem masivní demokratizace podpořené informačními technologiemi se radikálně posouvá forma naší komunikace a schopnost historika ji zachytit. Zjednodušeně řečeno na konkrétním příkladu, pokud lze bádát nad vztahy literárních osobností na základě jejich osobní korespondence, informační nástroje ve věku elektronické komunikace a sociálních sítí činí naši schopnost zachytit tyto souvislosti téměř nemožnou. Mnohost informací je spíše obrovským informačním mrakem, který zastírá motivace,

názory a proměny. Z velké části jsme svědky veřejných rolí a mnohem méně vnitřních motivací. A pokud jsme konstatovali, že stát jako takový se „pramenně“ nemění, je to vlastně jen půl pravdy. Onen „byrokrat“ má již desetiletí nové komunikační a rozhodovací mechanismy, které často nepojme dokladovatelný pramen. Opět triviálně řečeno, začalo to již telefonem, pokračuje elektronickou poštou, přelévá se to do online komunikace, „meetingů a chatů“. To jsou často doklady neinstitucionální povahy ale v institucionálním prostředí vznikající, ovlivňující jej a o chodu státu notně vypovídající. Polský spisovatel Jacek Dukaj hovoří o změně dominantního média, tedy „*technologie transferu prožitků*“. Globalizace, masmédiá, rychlost, důraz na prožitky. To jsou faktory, které se dotýkají paměti a její proměny, přičemž se zde prolínají myšlenky Baumana (teze o tekutém světě) i již zmíněného Flussera. První hovoří o tom, že paměť se stává nepotřebnou a obtěžující, ve stále nové překotnosti a „odhazování zbytečného“. Flusser je pak ještě explicitnější: „*Paměť masové společnosti se stala přebytečnou. Lze ji nahradit umělými, kybernetickými paměťmi. Masová společnost není zaživačím aparátem, ale kanálem, kterým tečou prožitky. Masovou společnost necharakterizuje konzum, ale to, co je nekonzumovatelné, odpad*“.

A tak se logicky dostáváme k dalšímu, fatálně spolupůsobícímu fenoménu – k tématu médií, resp. masmédií nového věku, ovlivňující doslova v přímém přenosu běh historických událostí, jejich rychlé

proměny a změny. Historikům za sto let se může stát, že dokážou popsat např. mnoho z historických kontinuit mezi koncem bipolárního světa na počátku 90. let 20. století, ale historie se vzápětí rozpadne do roztržitého zrcadla pramenů (i reality). Bylo by možná zajímavé vybrat si aktuální událost – epidemii covidu-19 v letech 2020–2022 – a zkusit si jen definovat strukturu pramenů a jejich vypovídající hodnotu, a jakkoliv bychom mohli zůstat jen v českém kontextu, bez širších souvislostí a logiky světa YouTube či dokonce TikTok se již neobejdeme. Pokud měl historik počátku 20. století k dispozici „zmrzačené prameny“ a přistupoval k nim pozitivisticky, historik počátku 21. století se pak musel vyrovnat s mnohostí pramenů a přistupoval k nim multidisciplinárně, jak na tom bude ve 22. století historik zavalený střepy roztržitého zrcadla, které navíc opouštějí „písmocentrický svět“? Audiovizualizace pramenů se může během několika desetiletí stát hegemonem, který bude navíc propojen fenoménem sociálních sítí nebo virtualizací naší přítomnosti. Již dnes se objevují otázky, jak novou skutečnost zachytit, jak nastavit systém dokumentace v dynamických podmínkách proměňující se tekuté reality – nejen obsahem, ale pramenně vzato především formou. Takže jednou z výzev je, jak uchovat dnešek, jakými mechanismy, tak, aby byl do budoucna „zkoumatelný“? Možná nastává situace, kdy se i z historika musí stát kurátor, který bude nyní v aktuálním čase rozhodovat, co zachytit pro budoucí badatele. Je to věc databází, výběru zdrojů a jejich uchování.

Prodírat se touto novou pramenovou situací bude totiž znamenat nejen proměnu historické práce, ale i formy její produkce a následné komunikace. Jinak řečeno, pokud se z interpretace slov stane interpretace obrazů v kontextu zasítovaného světa, budou naši potomci v rolích historiků i kurátorů muset řešit nejen jak pracovat s pramenem nového typu, jak se v něm vyznat, jak jej hodnotit, ale také jak „psát“ v nových podmínkách. Možná, v konečném důsledku, jak psát bez písmen. ■

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

Udržitelná a klimaticky neutrální muzea podruhé

LADISLAVA FILIPOVÁ / VÁCLAV BERAN

MUZEUM MĚSTA ÚSTÍ NAD LABEM

V návaznosti na naše předchozí snahy o popis přístupů zahraničních pamětových organizací k aktuálním celospolečenským výzvám, představení metodických materiálů pro udržitelnost v muzeích i aktivit českých kulturních a vzdělávacích institucí na tomto poli (viz *Věstník AMG* č. 6/2022) jsme se rozhodli ověřit, jaká je situace v našich končinách. Na přelomu dubna a května 2023 jsme proto zpracovali dotazník určený především muzejním edukátorům, který jsme rozeslali do všech muzeí a galerií v krajských a bývalých okresních městech. Naším cílem bylo zjistit, jak rezonují otázky klimatické změny a obecně udržitelnosti v mimopražských organizacích, zejména v jejich edukačních aktivitách, ale i v provozu, a zda je o tato témata ze strany muzeí a muzejníků zájem.

Obdrželi jsme 96 individuálních odpovědí z celkem 87 institucí (nebo jejich samostatných poboček) v regionech, vyplněný dotazník zaslala i dvě pražská muzea.

Pouze v deseti organizacích není žádná osoba, která by zastávala pozici edukátorky/edukátora. V ostatních je vždy nejméně jeden pracovník, který se alespoň částí svého úvazku věnuje edukačním aktivitám. Dohromady nabízejí oslovená muzea 378 edukačních programů pro MŠ, 804 pro ZŠ a 508 pro SŠ. Nezapomíná se ani na speciální školy, kterým jsou adaptovány aktivity určené pro MŠ či ZŠ, anebo se vytváří program přímo na míru určité skupině. Nabídka pro školy je v muzeích pestrá a tematicky poměrně vyvážená.

Kromě tradičních historických a přírodovědných programů se objevují i speciální environmentální, badatelské a experimentální, dále pak aktivity dramatické, společenskovední a zaměřené na multikulturní výchovu. Environmentální výzvy jako je změna

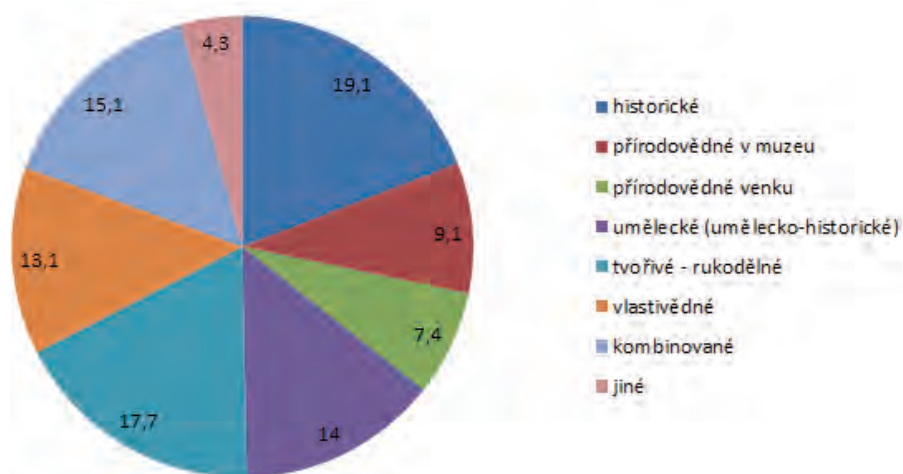
klimatu, úbytek biodiverzity či odpovědná spotřeba nebo lokální soběstačnost si již také našly cestu do muzejní edukace.

Muzea však nabízejí i širokou paletu dalších vzdělávacích akcí jak školám, tak široké veřejnosti. Jedná se o workshopy (23,9 %) a tvořivá odpoledne (18,5 %), vycházky (19,3 %) a víkendové akce (17,7 %), ale také projektové dny (14,4 %) a tři organizace zapojují své návštěvníky a příznivce i do kampaní občanské vědy. Necelá polovina oslovených muzeí (41,4 %) poskytuje tematicky zaměřené

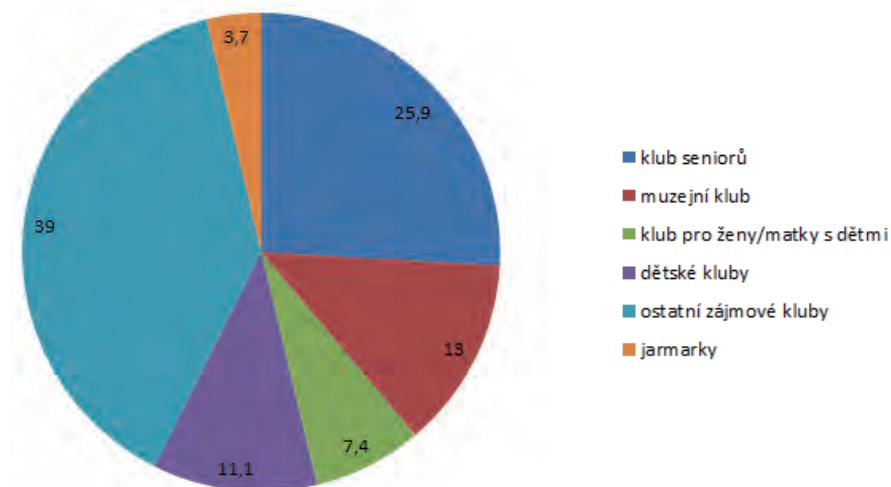
příměstské tábory. Kromě tradičních historických (28,9 %), řemeslných (18,4 %), uměleckých (10,5 %) a přírodovědných (15,8 %) jsou v nabídce ekologické/environmentální (7,9 %) příměstské tábory. Některá z muzeí pak připravují programy, na které přijíždějí právě děti z příměstských táborů.

Celkem 64,4 % institucí uspořádalo v uplynulých pěti letech alespoň jednu výstavu, která se dotýkala některých z „udržitelných“ témat.

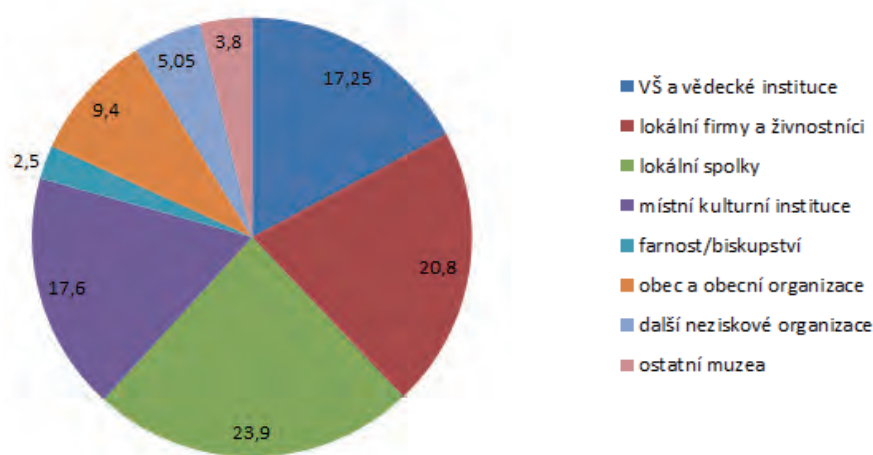
V 60,9 % organizací probíhají komunitní akce podporující sociální soudržnost nejrůznějšího charakteru. Většinou se jedná o muzejní kluby, kluby pro ženy nebo matky s dětmi či seniory. Prostor ale dostávají i ostatní zájmové skupiny (př. numismatické, mykologické, vlastivědné, čtenářské, ukrajinské, gurmánské, umělecké, historické, patchworkové, pěvecké apod.) nebo terapeutické, křesťanské

Tematické zaměření edukačních programů pro školy

Komunitní akce v muzeích

Spolupráce muzeí s dalšími partnery

sbory či dokonce aktivity typu komunitního chovu drobného zvířectva.

Téměř 90 % muzeí spolupracuje kromě škol s dalšími partnery: vysokými školami, vědeckými institucemi, ostatními muzei, místními spolky, dalšími kulturními organizacemi, lokálními firmami a živnostníky, obcemi.

V dotazníku jsme se ptali i na současný provoz muzeí. Téměř 90 % z nich se pokouší o šetrnější provoz. Nejčastěji se jedná o úspory energií (40,4 %), opětovné používání obalů (26,9 %) a zvažování způsobu dopravy na služební cesty s ohledem na emise (11,3 %). Dvě instituce již mají obnovitelné zdroje energie, dvě využívají dešťovou nebo šedou vodu. Téměř 9 % organizací nakupuje u lokálních producentů potravin nebo bio/fair trade potraviny pro občerstvení na akcích. Polovina muzeí vlastní zahradu a z toho 33,3 % ji udržuje jako přírodní (tj. ve zkratce bez pesticidů a bez použití rašeliny).

Třetina muzejníků prohlásila, že jejich instituce podporuje udržitelné chování zaměstnanců. Většinou se jedná o podporu udržitelné mobility a umožnění třídění odpadů. V součtu 48,3 % muzeí se snaží napomáhat udržitelnému chování návštěvníků. Respondenti nejčastěji uváděli, že poskytují nádoby na tříděný odpad a nepoužívají jednorázové nádoby. Objevilo se ale i muzeum s vlastní půjčovnou kol.

Jen 3,7 % muzejníků, kteří zaslali vyplněný formulář, odpovědělo, že neví, nebo nemají zájem o další

vzdělávání v oblasti udržitelnosti. Většina by se ráda vzdělávala, přičemž preferují jednodenní prezenční i online semináře a praktické workshopy. Zájem je o širokou škálu témat v závislosti na zaměření institucí či osobních (profesních) preferencích. Jako nosné se nicméně ukazuje propojení udržitelnosti s regionálními fenomény, aplikace udržitelných témat do výstavní praxe a také implementace udržitelnosti do návštěvnického provozu i celkového fungování muzea. Více než 14 % dotazovaných by uvítalo pomoc s přípravou edukačního programu

o udržitelnosti. Třináct procent respondentů má zájem o vzdělávání v čemkoliv, co se týká udržitelnosti.

Z odpovědí vyplývá, že většina oslovených muzeí problematiku udržitelnosti aktuálně řeší, a to ve více rovinách. Prvotní jsou v souvislosti s vysokými cenami energie samozřejmě snahy o úspory v této sféře. Instituce by ale ocenily pomoc v praktickém uplatnění dalších udržitelných principů ve svém běžném chodu.

Velký potenciál představuje komunikace „udržitelných“ témat. Organizace podílející se na dotazníkovém šetření nejsou rozhodně pouhými strážci kulturního dědictví. Jedná se o aktivní instituce zapojené na mnoha úrovních do místních komunit s velkou šíří možností působit na různé cílové skupiny a všechny věkové kategorie. Také v této oblasti by muzejníci stáli o další vzdělávání a podporu.

A proto zakládáme neformální platformu *Udržitelná muzea*, kterou chceme koncipovat jako prostor pro sdílení dobré praxe a nápadů, zkoumání systémových řešení, vymýšlení a realizace projektů, které by nás posunuly blíže ke klimatické neutralitě a udržitelnému fungování. Budeme rádi, přidáte-li se k nám. ■

Reverzní inženýrství ve službách paměťových institucí

DANA KUBÁTOVÁ

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Digitalizace hraje významnou roli v zachování a dostupnosti kulturního dědictví. Digitální archivy a muzea umožňují lidem přístup k uměleckým dílům, historickým dokumentům a exponátům, které by jinak nebyly veřejně dostupné. Digitalizace také umožňuje zpracování starých knih, map, fotografií a filmů, což přispívá k jejich zachování pro budoucí generace. Instituce využívají

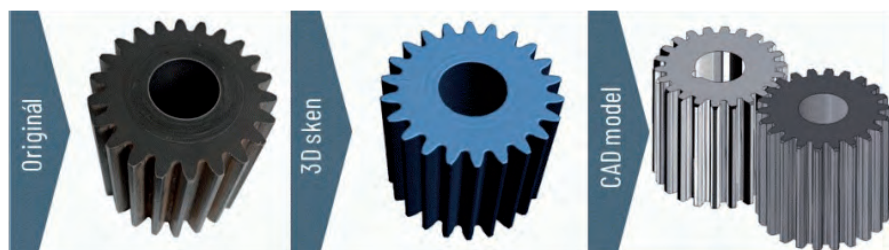
digitální technologie k interaktivnímu vzdělávání a zpřístupňují kulturní dědictví širší veřejnosti. Celkově řečeno, digitalizace má široký dosah a mění nejenom průmysl a obchod, ale také způsob, jakým uchováváme a sdílíme kulturní dědictví. Otevírá také nové možnosti pro tvorbu a interakci s uměním a kulturou obecně.

Jedním z prostředků digitalizace je proces reverzního inženýrství, jež

se provádí za účelem získání znalostí o produktu, zlepšení nebo modernizace existujících technologií, či vytvoření nového výrobku, který vznikne na základě analýzy toho původního. Propojíme-li znalosti z technické praxe s možnostmi z oblasti muzejnictví, otevírají se před námi obrovské širé lány potenciálního zapojení techniky. Využití těchto disciplín umožňuje vytvářet inovativní a poutavé zážitky. Díky digitalizaci exponátů a vytváření haptických modelů pomocí reverzního inženýrství, mohou návštěvníci prozkoumat kulturní dědictví bez ohledu na jejich zrakové schopnosti. Virtuální realita a interaktivní aplikace rozšiřují možnosti vzdělávání a zprostředkování historických a uměleckých informací. Spojením technické praxe a muzejnictví se posouváme směrem k modernímu, inkluzivnímu a interaktivnímu prostředí.

Reverzní inženýrství v muzejnictví může hrát zajímavou roli, zejména pokud jde o studium a zachování historických artefaktů, uměleckých děl, budov nebo archeologických nalezišť. Tímto způsobem mohou odborníci lépe porozumět, jak zacházet s těmito předměty, jak je restaurovat a konzervovat tak, aby zůstaly zachovány pro budoucí generace.

Umělecká díla, zejména staré mistrovské obrazy, mohou být analyzovány reverzním inženýrstvím, abychom odhalili použité barvy, malířské techniky a kompoziční postupy. Toto poznání může napomoci vytvořit věrné repliky nebo restaurovat poškozená

Princip reverzního inženýrství

díla. Při renovaci historických budov může být reverzní inženýrství využito k prozkoumání konstrukčních detailů, stavebních technik a užitých materiálů. To pomáhá lépe pochopit architekturu a historickou hodnotu staveb. V archeologii může být této metody využito k analýze nalezených artefaktů nebo struktur, abychom lépe poznali život a kulturu minulých civilizací. Studium technologií, materiálů a výrobních postupů lze získat cenné informace o historických společnostech. Reverzní inženýrství může být také použito k digitalizaci fyzických předmětů a k jejich převedení do 3D modelů. Digitální modely mohou být následně použity k výzkumu, výuce nebo k prezentaci ve virtuálním prostoru. Důležité však je provádět reverzní inženýrství s respektem k etickým zásadám a dodržovat zákony související s ochranou kulturního dědictví a s autorskými právy.

K digitalizaci je možné použít metody jako fotogrammetrie, LIDAR, RTI, CT skenování či 3D skenování. Každá z nich je aplikovatelná pro rozdílné podmínky a velikosti sbírkového předmětu nebo nalezišť. Díky těmto

metodám mohou muzea digitalizovat různé typy artefaktů, jako jsou umělecká a historická díla, archeologické nálezy a přírodniny. Výsledné digitální modely jsou pak využívány k dalšímu výzkumu, k analýze, vzdělávání a prezentaci, jak v rámci muzeí, tak ve virtuálním prostoru. Tímto způsobem se zvyšuje přístupnost a zachování kulturního dědictví pro budoucí generace.

Neméně podstatnou výhodou digitalizace je haptická odezva, která umožňuje osobám s omezeným zrakem vnímat umělecká díla či sbírkové předměty skrze hmatový prožitek, čímž se zvyšuje jejich přístupnost ke kulturnímu dědictví. Díky haptickým modelům, popiskům a interaktivním dotykovým obrazovkám mají návštěvníci možnost fyzicky prozkoumat tvary, textury a detaily exponátů, což obohacuje jejich zážitek z návštěvy muzea. Při použití reverzního inženýrství lze artefakty digitalizovat a vytvořit tak 3D modely, které slouží k výrobě haptických předloh. Tato technika umožňuje zachytit a reprodukovat fyzické charakteristiky předmětů, jako jsou tvary, reliéfy a struktury, které jsou pak přístupné prostřednictvím hmatu.

Princip fotogrammetrie

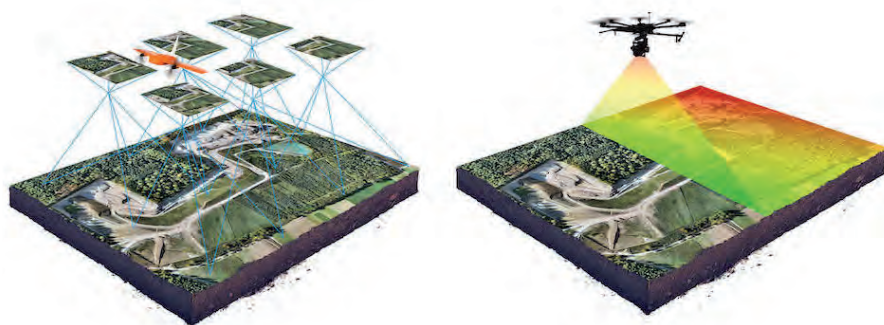

3D skenování

Díky tomu mohou lidé s omezeným zrakem zažít umělecká a historická díla s větším porozuměním a ponořit se tak do kulturního bohatství daného muzea.

Implementace haptické odezvy do muzejního prostředí je krokem směrem k větší inkluzi a rovnosti ve

společnosti, jelikož umožňuje všem skupinám návštěvníků aktivně se podílet na kulturním prožitku a využívat tak potenciál muzeí a galerií. Tímto způsobem se kulturní dědictví stává dostupnějším a inspirativním pro jakékoliv bez ohledu na jeho zrakové schopnosti. ■

Ukázka technologie LIDAR

Mapování proměn muzejního výstavnictví

IVANA KOCICOVÁ

NÁRODNÍ TECHNICKÉ MUZEUM

V prosinci 2022 bylo v rámci programu NAKI III zahájeno řešení projektu, který na historii českého muzejnictví nahlíží z neobvyklého úhlu pohledu, a to optikou proměn muzejní prezentace po roce 1990. Projekt s názvem *Prezentační strategie pro muzea a sbírky: Metodika přípravy a realizace muzejních výstavních projektů* je realizován Národním zemědělským muzeem a Moravským zemským muzeem, partnerem je Asociace muzeí a galerií ČR, z. s.

Sledovány jsou dva hlavní cíle. Tím prvním je realizace certifikovaného metodického materiálu věnovaného tvorbě výstav. Metodika bude řešit zásadní otázky přípravy moderních muzejních výstavních počinů, jako jsou plánování, projektové řízení, ale také ergonomie výstav, instalace, adjustace, doprovodné texty, komunikace a práce s návštěvníkem, preventivní péče a ochrana vystavených sbírkových předmětů atd. S tímto výstupem

bude spojena i otázka foto/video dokumentace a archivace souvisejících (často) nepublikovaných dokumentů. Jedním z cílů metodiky tak bude i návrh komplexního postupu, jak zaznamenávat výstavy a expozice, jak uchovat doprovodné materiály k nim, jako jsou libreta, plakáty, pracovní listy, pozvánky, výsledky interní evaluace, zpětná vazba atd.

Expozice a výstavy jsou jednou ze základních funkcí muzea, jsou klíčovým výstupem jeho činnosti ve vztahu k veřejnosti a základní formou prezentace sbírek. Jako takovým je třeba věnovat jim patřičnou pozornost, neboť ukazují nejenom aktuální stav poznání, ale jsou také dokladem proměn muzejní práce, rozvoje muzeologie jako vědního oboru, a promítá se do nich i vývoj role muzea ve společnosti. Dokumentace a archivace výstav tak umožní nejen jejich dlouhodobé zachování, ale i realizaci budoucího výzkumu na poli muzeologie.

V rámci výzkumného týmu si kládeme otázku, jaké byly muzejní instituce posledních třiceti let. Jak se proměňovalo jejich fungování a jejich role? Domníváme se, že bez detailnějšího pohledu na výstavní činnost na tuto otázku není možné odpovědět.

Druhým cílem projektu je proto na základě studia písemných a audiovizuálních pramenů, archivního, terénního a orálně historického výzkumu analyzovat proměny muzejních expozic a výstav. Výstupem této aktivity pak bude databáze a mapa těchto aktivit v letech 1990 až 2020, která přinese přehled realizovaných výstavních projektů v časovém, tematickém a typovém členění, přičemž hlavní zaměření bude na národní a regionální muzea jak vlastivědná, tak i specializovaná. Na základě shromážděných informací pak bude možné zkoumat data v souvislosti se společenskými, ekonomickými a technologickými změnami.

Zvolené časové období je velmi rozsáhlé a v jeho průběhu docházelo zásadní měrou k vývoji podoby expozic a výstav. Zároveň projekt mapuje výstavní počiny různého rozsahu a postupu přípravy. Proto byla formě databázového záznamu věnována velká pozornost, tak aby pokrýval v maximální možné míře šíři muzejní výstavní činnosti. Data, která budeme o jednotlivých aktivitách zaznamenávat, zahrnují vedle názvu výstav/expozic, termínů a místa jejich konání, tematického zaměření a typu také informace, zda šlo o projekt autorský či převzatý, jaké byly jeho jazykové mutace, spolupracující instituce, případný další život – tedy přenesení do jiné organizace, související programy muzejní edukace, virtuální podoba, autorský tým, multimédia, inovace, ocenění, doprovodné publikace atd.

Vedle vytvoření obrazu běžné muzejní produkce a jejích proměn je jedním z cílů i shromáždění informací o výstavách/expozicích, které nějakým způsobem vybočují z dobových trendů, ať již z hlediska zvolených metod prezentace, komunikace s veřejností, způsobu přípravy či například rozsahu. Vzhledem k úspěchu, kterého dosáhly, pak byly jednotlivé užité principy často napodobovány a šířeny.

Na samém počátku bylo naší vizí řešit pouze vlastivědná muzea. S postupem času jsme si uvědomili, že námi připravovaná databáze má vedle vědeckovýzkumného významu také velký propagační potenciál pro české muzejnictví, proto jsme rozšířili náš záběr na instituce bez rozdílu tematického zaměření, zatím s výjimkou muzeí umění. I jejich zapojení bude v budoucnu možné.

Základními zdroji poznání jsou pro nás archivy, mediální výstupy muzeí, oborová periodika, výstavní kalendária. Zejména u těch posledních zmíněných informačních zdrojů je nutné počítat s určitou selektivností. Nejsou kompletní a už vůbec nejsou obecným přehledem. Asi není překvapením, že velkou výzvou jsou pro nás zejména 90. léta 20. století a počátek 21. století. Důležitým zdrojem informací zde pro nás jsou kolegové muzejníci – pamětníci. Již 30. listopadu 2023 proto proběhla v Národním

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

technickém muzeu panelová diskuze nazvaná „Proměny muzejního výstavnictví 1990 až 2020“.

Z hlediska propagačního potenciálu celého projektu bychom rádi vnímali databázi a mapu muzeí jako

„otevřenou“. Uvítali bychom proto aktivní zapojení institucí, které stojí o prezentaci své výstavní činnosti. Kontaktovat nás můžete prostřednictvím webových stránek <http://www.muzejnivystavy.cz>.

The image shows a screenshot of the website 'Muzejní výstavy'. The header features a logo with a stylized 'V' and the text 'MUZEJNÍ VÝSTAVY'. Navigation links include 'Úvodní', 'Aktuálně', 'Mapa 1990-2020', 'Databáze 1990-2020', 'Zapojte se', and 'Tým'. The main content area has a large title 'Muzejní výstavy' and three bullet points: 'PREZentační strategie pro muzea a sbírky', 'Metodika přípravy a realizace muzejních výstavních projektů', and 'Databáze výstav 1990-2020'. On the right, there is a 3D architectural rendering of an exhibition space with red and blue walls and a red carpet. A sign in the rendering reads 'JOSEF BAYER'. Below the rendering are labels '2. OKRUH' and '1. OKRUH' with arrows pointing in opposite directions.

V. blok: Ochrana kulturního a přírodního dědictví

Modrý štít a jeho poslání v současném světě

JANA SOUČKOVÁ

ČESKÝ KOMITÉT MODRÉHO ŠTÍTU

Modrý štít je mezinárodní nevládní organizace afilovaná k UNESCO, která usiluje o preventivní opatření na ochranu, pohotovou pomoc ve stavu nouze, následnou záchranu kulturního dědictví ve světě ohroženého válkou, přírodními katastrofami nebo selháním člověka, vandalismem či terorismem. S tímto cílem koordinuje činnost mezinárodních profesních sdružení ve sféře archivů (ICA), knihoven (IFLA), muzeí (ICOM), památkové péče (ICOMOS) a audiovizuálních archivů (CCAAA).

Vznikla v roce 1996, když cílené útoky na kulturní instituce a památkové objekty na Balkáně odhalily akutní potřebu všestranné mezinárodní spolupráce. Experti UNESCO, ICBS

a ICOM monitorovali tehdy vzniklé škody, apelovali na účastníky konfliktu, aby dbali mezinárodních dohod na ochranu kulturních památek a své zkušenosti pak vtělili do *Druhého protokolu Haagské úmluvy*, který po složitých peripetiích přinesl některé úpravy ve prospěch ohrožených kulturních statků a prohloubení odpovědnosti vojenských činitelů. Mezinárodní komitét Modrého štítu se podle tohoto protokolu stal odborným garantem této *Úmluvy*.

Další léta bohužel jen potvrdila potřebnost dohody i organizace. Stačí připomenout cílené poškozování uměleckých a historických památek v Afghánistánu nebo v Mali, drancování muzeí a archeologických lokalit

v Iráku či v Sýrii, aktuálně též ničení kulturního dědictví na Ukrajině. Neméně důležitá byla pomoc postiženým kulturním institucím po tsunami v jihovýchodní Asii (Rescue fond ICOM) nebo přítomnost organizace po zemětřesení na Haiti, kde její experti zajišťovali statické posouzení poškozených kulturních objektů a organizovali první rekonstrukce a restaurování. Modrý štít se podílel – ať již samostatně, ve spolupráci s UNESCO nebo prostřednictvím odborných institucí, které sdružuje, nebo prostřednictvím národních komitétů – přímou pomocí na místě, expertizami, semináři či vydáváním katalogů zcizených artefaktů, které mohou podvázat zájem o tyto předměty na trhu, a tak (alespoň částečně) omezit poptávku a tím i loupění na lokalitách.

Brzy po vzniku Mezinárodního komitétu, od roku 1998, se začaly vytvářet národní „pobočky“. Český komitét Modrého štítu (ČKMŠ) patří mezi první z nich, když z iniciativy Českého výboru ICOM se zástupci Archivní správy MV ČR, České archivní společnosti, České informační společnosti při – tehdy – Státním ústředním archivu, Českého výboru ICOMOS, Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR a ČV ICOM shodli, že je žádoucí spojit síly ve prospěch ochrany kulturního dědictví v České republice a dne 13. července 1999 ustavili přípravný výbor. Ten zpracoval zásady činnosti

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

a organizační struktury a vtělil je ke dni 21. dubna 2000 do *Smlouvy o založení a působení Českého komitétu Modrého štítu*. V roce 2001 se k dohodě připojila Asociace muzeí a galerií České republiky a v roce 2003 rovněž Rada galerií ČR, v dalších letech pak ještě Národní památkový ústav, Národní filmový archiv a Odbor archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR.

Podobně se utvářely národní komitéty jinde v Evropě, v USA, Africe, Asii či v Austrálii. Organizační proces pokračoval ustavením Asociace národních komitétů Modrého štítu v roce 2008 a konečně v letech 2014–2017 spojením vrcholných mezinárodních útvarů a Asociace do jednotné instituce Modrý štít (The Blue Shield). Její sídlo je příznačně v Haagu a ČKMŠ je jejím zakládajícím členem. Působnost Modrého štítu vychází z posláních *Haagské úmluvy* a dalších mezinárodních smluv. Jeho cílem je prevence katastrof a nepředvídatelných událostí, spolupráce a koordinace při racionálním nasazení techniky a prostředků určených pro záchranu ohroženého kulturního dědictví a náprava případných škod.

Český komitét Modrého štítu potkala první velká výzva hned v roce 2002 v podobě povodní. Rozsah této živelné pohromy na české kulturní instituce byl ohromný a byl by ještě větší, kdyby komitét po zkušenostech nabytých na těžce zkoušené Moravě v roce 1997, nepřipravil některá preventivní opatření. Když v roce 1999 ve Vlastivědném muzeu v Olomouci z jeho iniciativy zhodnotili knihovníci, archiváři, muzejníci a pracovníci památkové péče tehdejší dobré i špatné kroky, věnoval se komitét v květnu 2001 ve Valašském muzeu v Rožnově přípravě *Plánů prevence rizik a nápravy škod způsobených haváriemi nebo živelnými pohromami*, v listopadu 2001 pak uspořádal na základě *Dohody s Hasičským záchranným sborem* seminář k problematice krizového řízení na téma „Spolupráce archivů, knihoven, muzeí a památkové péče v rámci integrovaného záchranného systému“ v Muzeu umění v Olomouci, a konečně v červnu 2002

ve Východočeském muzeu v Pardubicích setkání s názvem „Příprava evakuačních plánů pro objekty archivů, knihoven, muzeí a památkové péče“ za účasti lektorů HZS. Svůj význam osvědčila i koordinační skupina ze zástupců organizace, státní správy a největších odborných institucí v době povodní a následně při ukládání zasažených fondů k zamražení a posléze restaurování. Stávající rizika postihl průzkum, který realizoval ČKMŠ spolu s příslušným odborem Ministerstva kultury, který popsal jednotlivé kritické body v zúčastněných kulturních institucích.

Na zhodnocení škod, přehled současného stavu, a především na možnost dalšího postupu na záchranu postižených materiálů se zaměřil seminář „Povodeň – a co dál ...“ v listopadu 2002 v Národním muzeu a posléze mezinárodní konference „Povodeň – srpen 2002“, pořádaná AVU, ČVUT, Institutem restaurování a konzervačních technik v Litomyšli, NK ČR, NPÚ, NM, NTM a Státní ústřední archiv pod garancí Podvýboru pro kulturní dědictví Senátu PČR ve dnech 18.–19. února 2003.

Český komitét Modrého štítu s velkou empatií sledoval situaci, v níž se na přelomu roku 2004 a 2005 ocitly instituce a objekty kulturního dědictví v jihovýchodní Asii zasažené vlnou tsunami a ve spolupráci s agenturou Člověk v tísní uspořádal sbírku. Její výtěžek byl prostřednictvím záchranného fondu ICOM předán Námořnímu muzeu v Galle na jihu Srí Lanky. Pracovníci českých archivů zužitkovali své znalosti a zkušenosti pomoci v několika etapách při záchraně písemností ve zhrouteném archivu v Kolíně nad Rýnem. Čeští restaurátoři dosáhli ceněných výsledků při práci v iráckém Kerkuku a školením vybraných iráckých specialistů na Fakultě restaurování v Litomyšli. Zde se zúčastnili také pracovníci české památkové péče a českých muzeí. Podobný cíl měl také studijní pobyt dvou pracovníků Národního muzea v Kabulu, který s podporou MZV ČR zajistilo Náprstkovo muzeum na podzim 2004. Zmínit je třeba i záchranné práce Technického muzea v Brně po

požáru v archeologickém areálu v Mikulčicích nebo nejnověji také pomoc při restaurování předmětů poškozených požárem v Krásné Hôrce.

Ve chvíli nouze tedy ČKMŠ dovede podat pomocnou ruku. Podílel se konečně také na přípravě ratifikace *Druhého protokolu Haagské konvence* v ČR. Samozřejmě tím hlavním cílem je katastrofám předcházet. ČKMŠ proto vydal *Manuál první pomoci*, každoročně pořádá semináře na relevantní témata z oblasti ochrany a péče o kulturní dědictví, zpracoval soupis (a dokumentaci ke stažení) z oblasti legislativy k požární ochraně a krizovému řízení. V roce 2013 se vrátil s novými zkušenostmi k plánům prevence rizik, krizovému řízení, aktualizaci záchranných a evakuačních plánů a v roce 2014 s podporou MK ČR připravil nově zpracované *Kolečko první pomoci a záchranných prací*. Preventivním opatřením byly věnovány také další semináře – „Ztráty a Nálezy“ aneb „Příklady dobré a špatné praxe tvorby Národního archivního dědictví nejen pohledem archivářů“ v roce 2015, seminář připravený ve spolupráci s Českou komisí pro spolupráci s UNESCO „Opatření k zastavení nedovoleného transferu syrského a iráckého kulturního dědictví“ či konference „Digitalizace – bezpečný přístup ke kulturnímu dědictví všem“ v roce 2016.

Důležitost a význam kulturního dědictví se paradoxně ukazuje v plné síle v etnických konfliktech, zmíněných výše. První, co se protivníci snaží zničit, bývají právě kulturní památky. Vědí, že zničí-li paměť národa, zlomí také jeho hrdost, povědomí vzájemnosti, smetou třeba i postižené etnikum. Přes vážnost současného stavu se můžeme radovat, že patříme k těm šťastnějším oblastem, jež bezprostřední ozbrojený konflikt netrápí a přírodní katastrofy je nepostihují s jinde vídanou intenzitou. Bdělá pozornost a systematická preventivní péče je ovšem více než na místě, protože jak všichni víme, štěstí přeje připraveným. Nesmíme nechat kulturní dědictví chátrat nepozorností, nečinností nebo nedbalostí a musíme se snažit vstřípit toto povědomí široké veřejnosti. ■

Modrý štít na Slovensku

JASNA PALIČKOVÁ

SLOVENSKÝ KOMITÉT MODRÉHO ŠTÍTU

Vojna ničí okrem životov aj materiálne hodnoty, historické pamiatky nevyvímajúc. Výsledkom snáh chrániť kultúrne dedičstvo je protokol *Haagskeho dohovoru o ochrane kultúrnych hodnôt v prípade ozbrojeného konfliktu a prírodnej alebo človekom spôsobenej katastrofy* z roku 1954.

Keď sa v roku 2015 na Slovensko dostali informácie o likvidácii pamiatok v Palmýre z médií i osobne prednáškou sýrskeho archeológa Chalída al-Assada, ktorý bol toho priamym účastníkom, vznikli aj medzi slovenskými odborníkmi úvahy o zaistení pamiatok na našom území pred vojnami a katastrofami. Už v roku 2013 sme mali informácie o organizácii Blue Shield International (BSI) priamo od jeho vtedajšieho prezidenta Karla von Habsburg Lothringen, ktorý vystúpil na Bratislavskom hrade v rámci konferencie „Danube Limes Brand“ a keď predsedníčka Českého komitétu Modrého štítu Jana Součková priblížila vtedajšej predsedníčke ICOM Slovensko Jasne Paličkovej činnosť českého národného komitétu, vznikol prípravný výbor s cieľom založiť Modrý štít aj na Slovensku.

Iniciatívu podporili národné komitety medzinárodných organizácií pôsobiacich v oblasti ochrany a starostlivosti o kultúrne a prírodné dedičstvo na Slovensku: Slovenský komitét ICOM, Slovenský komitét ICOMOS, Spoločnosť slovenských archivárov a Spolok slovenských knihovníkov a knižníc. Okrem zakladajúcich organizácií spoluprácu deklarovala aj Slovenská archeologická spoločnosť, Katedra archívnictva a muzeológie FF UK, Zväz múzeí na Slovensku, Univerzitná knižnica v Bratislave a Konferencia biskupov Slovenska. Slovenský komitét Modrého štítu bol zaregistrovaný na Ministerstve vnútra SR ako Občianske združenie Slovenský komitét Modrého štítu koncom decembra 2021.

Členovia prípravného výboru SKMŠ vôbec netušili, že téma ochrany kultúrneho dedičstva bude skoro taká aktuálna a potrebná. Krátko po jeho registrácii – vo februári 2022 – sa Slovensko ocitlo na hraniciach vojenského konfliktu, čo na jednej strane možno urýchlilo akceptáciu SKMŠ Medzinárodným Modrým štítom (BSI), ale predovšetkým určilo priority pre najbližšie obdobie. Cieľ SKMŠ zamedziť ničeniu kultúrnych pamiatok na Ukrajine sa mohol pre tak mladú organizáciu stať skutočnosťou predovšetkým vďaka komitétu v USA, ktorý prišiel s myšlienkou spoločne pomôcť Užhorodskému múzeu. SKMŠ tak spolu s BS USA, ICOM Slovensko, firmou ProLaika a viacerými dobrovoľníkmi zabezpečili technologické vybavenie pre základnú dokumentáciu pamiatok v Užhorodskom múzeu s cieľom predísť strate nenahraditeľných kultúrnych statkov, či zneužitím situácie priekupníkmi a pašerákmi.

Po rýchlom štarte bolo nevyhnutné zriadiť webovú stránku (<https://modrystit.sk>) a pripraviť prvé zakladajúce Valné zhromaždenie, programom ktorého bolo zvolenie Výkonnej rady, odsúhlasenie plánu ďalšej

činnosti, výšky individuálneho členského príspevku a pokračovanie v téme ochrany kultúrnych pamiatok na území Ukrajiny. Informácie o tom, ako na Ukrajine prebiehajú snahy o záchranu kultúrneho dedičstva a zachovanie ukrajinskej národnej identity a pamäte odprezentoval na Valnom zhromaždení ukrajinský študent archeológie na UKF v Nitre Roman Liubun.

Pre udržateľné fungovanie je momentálne kľúčové posilňovanie členskej základne a získavanie finančných prostriedkov na bežné fungovanie. SKMŠ v tejto chvíli nečerpá žiadne pravidelné štátne dotácie ani finančnú podporu od inštitúcií a spolieha sa predovšetkým na príspevky individuálnych členov a finančné prostriedky získané poukázaním 2 % (v prípade dobrovoľníckej činnosti 3 %) z dane. SKMŠ však komunikuje aj s inými subjektami a teší sa i nefinančnej podpore od rôznych partnerov a štátnych inštitúcií.

Organizácia sa od svojho vzniku podieľa na aktivitách pracovnej skupiny Modrý štít na Ministerstve kultúry SR. Tá pripravila zoznam objektov, ktoré boli následne занесенé do vojenských máp Ministerstva obrany SR. Ďalším krokom by mal byť návrh, výroba a osádzanie fyzických tabuliek s modrým štítom na vybrané objekty. Za krátke obdobie činnosti sa SKMŠ zúčastnil moderovania panelu „Ochrana kultúrneho dedičstva na Ukrajine“ na generálnej

Dar pre Užhorodské múzeum

FOTO: ARCHIV AUTORA

Panel na konferencii ICOM v Prahe

konferencii Medzinárodného výboru múzeí ICOM v Prahe, Fóra partnerov slovenskej komisie UNESCO a spolupracuje s projektom VÚB banky – *Poklady Slovenska* podporujúcim rekonštrukcie pamiatok.

Na poslednom Valnom zhromaždení, okrem správy o činnosti, odznali i viaceré prezentácie: Margaréta Musilová predstavila projekt UNESCO, zameraný na boj proti nezákonnému obchodovaniu s kultúrnym dedičstvom; Zuzana Menzlová informovala o činnosti BSI a zahraničným online hosťom bol pokladník BS USA Perry McGowan, ktorý slovenským kolegom odprezentoval skúsenosti s fungovaním a financovaním organizácie. V diskusii vystúpili aj pplk. Tomáš Daňo, príslušník slovenských mierových jednotiek v zahraničí; Roman Gál, bývalý diplomat a vojak a Július Bruna, aktivista za zachovanie technických pamiatok.

Debata i prezentácie ukázali mnohovrstevnosť zaujatia o ochranu kultúrneho dedičstva, zmysluplnosť aktivít SKMŠ a rastúci počet subjektov, ktoré majú záujem o spoluprácu, koordináciu a komunikáciu. Posledné Valné zhromaždenie tak nebolo len dôležitým stretnutím pre členov a partnerov, ale aj ukážkou toho, ako by mohli vyzerat budúce aktivity smerom k širšej verejnosti.

V nasledujúcom období je cieľom sa v rámci grantových projektov venovať vzdelávaniu slovenských silových zložiek a odborníkov v oblasti ochrany

Valné zhromaždenie SKMŠ, 18. októbra 2023

kultúrneho dedičstva. Slovenský komitét Modrého štítu plánuje na túto tému zorganizovať seminár, vytvoriť databázu kontaktných osôb a pripraviť manuál pre správcov národných kultúrnych pamiatok. Snahou je aj prehĺbiť spoluprácu s národnými

komitétmi Česka, Poľska, Rakúska, Spojeného kráľovstva a USA a integrácia do štruktúr Blue Shield International. Medzi najbližšie aktivity patrí aj zapojenie sa do prípravy decembrového filmového festivalu *Archeofilm Bratislava*. ■

Současné trendy v oblasti pátrání po předmětech historické a kulturní hodnoty

JAN MENGER
POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR

Kriminalita páchaná v oblasti kumění představuje palčivý, avšak statisticky obtížně uchopitelný problém, jehož vysoce latentní povaha brání vytvoření jasného obrazu o rozsahu a dopadech předmětné trestné činnosti. Tento nadnárodní fenomén zahrnuje padělání a napodobování děl historické a kulturní hodnoty, praní špinavých peněz, nezákonný obchod s uměleckými předměty, ilegální vykopávky a rabování archeologických nalezišť a krádeže. Velmi často bývá provázán s jinými formami organizovaného zločinu, jako například

s pašováním drog či obchodem se zbraněmi. Česká republika je zemí s příznivou geografickou polohou, jakož i bohatou kulturně-historickou tradicí. Zmíněné okolnosti pak v minulosti nemalou měrou přispěly k vytvoření ideální živné půdy pro zakořenění předmětné trestné činnosti na našem území. Jedná se o dynamický druh kriminality, jehož regionální specifika se v čase mohou výrazně měnit. Za zásadní tuzemský historický zlom a novodobý přerod okrajového jevu do fenoménu *sui generis*, lze v případě dané problematiky označit pád

totalitního režimu v roce 1989. Do této doby byl nelegální vývoz předmětů historické a kulturní hodnoty za hranice tehdejšího Československa prakticky nemožný. Po pádu „železné opony“ však došlo k markantnímu nárůstu počtu krádeží starožitností, zejména pak sakrálních artefaktů nevyčíslitelné hodnoty. Otevření státních hranic umožnilo prakticky nekontrolované rabování a ilegální vývoz našeho kulturního dědictví do zahraničí. Zmíněné události pak v roce 1992 podnítily vznik národní specializované databáze, která je doposud provozována pod označením PSEUD – Portál systému evidence uměleckých děl. Kromě Policie České republiky (dále jen „policie“) ji mohou využívat také pracovníci Ministerstva kultury, Celní správy a dalších veřejnoprávních subjektů. Databáze je rovněž v omezeném rozsahu zpřístupněna veřejnosti prostřednictvím internetu.

Kulturní statky na rozdíl od odcizených věcí všední potřeby neztrácejí v toku času svou hodnotu ani atraktivitu. Není proto překvapením, že se dnes můžeme v oficiálních nabídkách různých tuzemských i zahraničních aukčních domů, starožitnictví či internetových portálů setkat s předměty určenými k prodeji, které byly v minulosti prokazatelně ukradeny na našem území. Velmi často se jedná o díla, která zde byla odcizena před několika dekády, přičemž zdrojový trestný čin, v jehož rámci k odcizení došlo, již

může být vzhledem k uplynulé době promlčen. V souvislosti s případným prodejem takovýchto předmětů pak považují za vhodné akcentovat skutečnost, že zánik trestní odpovědnosti pachatele zdrojového trestného činu v důsledku jejího promlčení nemá vliv na možnost vyvození odpovědnosti (téhož ani jiného pachatele) za legalizaci výnosů z něj pocházejících. Legalizaci výnosů z trestné činnosti lze v daném případě laicky přiblížit jako jednání konkrétní osoby spočívající ve specifickém způsobu nakládání s věcí pocházející z trestného činu, tedy např. její prodej. V kontextu uvedených skutečností je vhodné zdůraznit, že pro objasnění každého případu je vždy důležité, aby poškozený disponoval kvalitní dokumentací odcizených věcí, která umožňuje neprodlené zavedení relevantních informací do národních či mezinárodních pátracích systémů, čímž se exponenciálně zvyšuje šance na jejich nalezení, případné zajištění a následné navrácení oprávněnému vlastníkovi.

Trestná činnost směřovaná proti předmětům historické a kulturní hodnoty představuje dynamický jev. Změnu jeho aktuálních trendů určuje nejen poptávka nelegálního trhu, ale do určité míry také reflexe vědecko-technického vývoje a s ním spojená možnost využívání nových technologií a přístrojů v masovém měřítku. Toto know-how umožňuje pachatelům drasticky zvýšit efektivitu

jejich protiprávního jednání. Vhodným příkladem je tzv. detektoring, který lze definovat jako úmyslné vyhledávání archeologických nálezů za pomoci detektoru kovů. V praxi se můžeme setkat s legální i nelegální formou této činnosti. V případě legálního postupu se detektor kovů stává vítanou a efektivní pomůckou pracovníků archeologických ústavů, respektive zaměstnanců tzv. oprávněných organizací a jejich spolupracovníků, kteří svou činnost vykonávají legálně v rámci provádění archeologických výzkumů. Česká republika je jednou z mála zemí, kde se amatérští detektoráři z řad občanské veřejnosti mohou dobrovolně zapojit, přičemž své hobby mohou po úspěšném splnění všech předepsaných náležitostí vykonávat ku prospěchu poznání naší společné historie. Legální forma detektoringu však v tuzemsku bohužel nepředstavuje přístup majoritní, neboť zde oproti několika stovkám oficiálních terénních archeologů a jejich spolupracovníků působí vyšší desítky tisíc tzv. nelegálních detektorářů. Tito amatérští „obdivovatelé historie“ se při své protiprávní činnosti nezdráhají zaměřit na archeologicky cenné oblasti a také na lokality vojenských střetů pocházející zejména z období 2. světové války. Prováděním ilegálních vykopávek dochází nejen k nenapravitelným škodám z hlediska vědecko-historického, ale rovněž se může jednat i o ohrožení života a zdraví osob, neboť nelegální detektoráři neoprávněně manipulují s nalezenými zbraněmi, střelivem či nevybuchlou municí. Častým jevem je také rabování hrobů padlých vojáků, neboť vojenská výstroj a výzbroj představuje cenný a snadno zpeněžitelný artikl. Z uvedeného vyplývá, že činnost nelegálních detektorářů lze objektivně označit jako škodlivé a protiprávní jednání, které je způsobilé naplnit obligatorní znaky skutkové podstaty některého trestného činu nebo přestupku. Značná část nelegálních nálezů se navíc stává předmětem prodeje realizovaného prostřednictvím různých internetových platform. Zde je nutné podotknout, že veškeré movité archeologické nálezy jsou ze zákona vlastnictvím státu, kraje či

obce. Zákon rovněž stanovuje povinnost oznámit archeologický nález Archeologickému ústavu AV ČR, v. v. i., nebo nejbližšímu muzeu. V reakci na závažnost a specifčnost problematiky nelegálního detektoringu pak byla prostřednictvím odboru pátrání úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR navázána úzká spolupráce s Archeologickými ústavu AV ČR, v. v. i., v Praze a Brně. Jejím praktickým příkladem jsou probíhající školení na jednotlivých krajských ředitelstvích policie, na nichž se podílejí také specialisté z VHÚ (nebude-li to vadit kapacitě povolených znaků textu, uvedl bych na místo zkratky celé označení instituce, tj.: Vojenského historického ústavu v Praze. Pokud nelze upravit, tak nevadí).

Výčet nejpálčivějších kriminálních trendů současnosti, týkajících se předmětného tématu, by nebyl úplný, pokud bychom alespoň rámcově nezmiňovali problematiku falz. Falza dnes představují ztělesněnou noční můru galeristů, muzejníků, starožitníků a investorů. Do značné míry je růst tohoto neblahého fenoménu zapříčiněn vysokou společenskou poptávkou, kterou legální trh nedokáže uspokojit. Svou roli zde také sehrává neopatrnost kupujících, kteří ve vidině snadného zisku jednájí často velmi nezodpovědně. Přitom ve většině případů stačí použít selský rozum a potenciální investor si kromě peněz může ušetřit také mnoho problémů. Skutečnosti, že riziko je opravdu vysoké nasvědčují i některé odhady, podle nichž může být trh s uměleckými předměty v ČR zaplaven falzifikáty z 50 až 70 %. Padělá se téměř vše, co lze v danou dobu výhodně zpeněžit. Předmětná trestná činnost má vysoce latentní charakter, neboť většina poškozených se bojí vyjít s pravdou na veřejnost. Nejčastějším důvodem bývá obava o znehodnocení vlastní neuvážené investice nebo strach z ostudy. Oběťmi se mohou stát jak naprostí laici, tak i zkušení znalci umění. S falzifikáty se lze běžně setkat i v prodejních nabídkách renomovaných aukčních domů či zavedených galerií. Tato trestná činnost bývá dobře organizována, přičemž mezi jejími

pachateli můžeme nalézt talentované umělce i erudované odborníky. Identifikace zdařilých padělků představuje náročný proces vyžadující současnou aplikaci různých vědeckých postupů. V rámci policie se odhalováním falzifikátů zabývá Kriminalistický ústav. Dalším významným subjektem participujícím na tomto poli je Národní galerie v Praze. Důležitý faktor pro úspěšné řešení problematiky falz představuje prevence zacílená na informování odborné i laické veřejnosti. Policie se proto v minulosti podílela hned na dvou výstavách zaměřených na falza uměleckých předmětů pořádaných Národní galerií v Praze a Galerií moderního umění v Hradci Králové.

Závěrem tohoto krátkého exkurzu je nutné konstatovat, že uvedená

trestná činnost *pro futuro* představuje zcela originální výzvu vyžadující přinejmenším stejně neotřelé řešení. To pak z podstaty problému, která je zjevně multilaterální, nemůže spočívat toliko na bedrech policie, nýbrž bude nezbytné nastolit funkční podmínky pro úzkou a efektivní mezi-resortní a mezioborovou spolupráci tuzemských i zahraničních orgánů činných v trestním řízení s dotčenými veřejnoprávními a soukromoprávními subjekty, včetně zapojení aktérů představujících články řetězu legálního trhu s dotčenou komoditou. Obdobná teze byla v minulosti rovněž proklamována při koncepci tzv. *akčního plánu EU* zaměřeného proti nezákonnému obchodování s kulturními statky. ■

Vlastnictví archeologických nálezů

JIŘÍ ORNA

ARCHEOLOGICKÁ KOMISE AMG

Součástí programu konference *Muzeum a změna VI / The Museum and Change VI* byl i přínosný příspěvek Jana Mengera s názvem „Současné trendy v oblasti pátrání po předmětech historické a kulturní hodnoty“. V rámci něj představil především činnost Odboru pátrání Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování, která se zabývá aktuálním stavem předmětné trestné činnosti v ČR a soustředí se na tyto oblasti: 1) Falza předmětů historické a kulturní hodnoty; 2) Prodej předmětů odcizených v 90. letech 20. století a jejich navrácení do ČR; 3) Rabování archeologických nalezišť za pomoci detektoru kovů; 4) Přesun prodeje předmětů získaných trestnou činností do kyberprostoru.

Reakcí na problematiku falz ze strany muzeí a galerií byly výstavy připravené za participace Policie ČR. Výstava Národní galerie v Praze „Falza? Falza!“ ve Šternberském paláci na

Hradčanském náměstí představila napodobeniny nejen středověkých obrazů, soch i kreseb. Galerie moderního umění v Hradci Králové pak připravila projekt „Originál? Umění napodobit umění“, v němž byl prezentován fenomén originálu uměleckého díla a jeho nejružnější napodobeniny od kopií až po záměrná falza.

Největší prostor v rámci příspěvku zabral rozbor problematiky nelegálního vyhledávání archeologických nálezů za pomoci detektoru kovů. Zaznělo, že tato činnost je nejen porušením zákona o státní památkové péči č. 20/1987 Sb., v aktuálním znění, konkrétně pak § 39, ale lze ji vnímat také jako trestnou činnost – zatajení věci (§ 219 trestního zákoníku), poškození cizí věci (§ 228 trestního zákoníku), zneužívání vlastnictví (§ 229 trestního zákoníku), hanobení lidských ostatků (§ 359 trestního zákoníku) a nedovolené ozbrojování (§ 279 trestního zákoníku).

Poněkud rozporuplně byla v rámci prezentace vysvětlena problematika vlastnictví archeologických nálezů. Toto téma je vzhledem k určitým nejasnostem probíráno na každém semináři o aktuálních problémech ochrany kulturního archeologického dědictví. Movité archeologické nálezy jsou majetkem kraje. Mohou však být i majetkem státu nebo obce, a to v případě, že archeologický výzkum realizovala státní organizace či organizační složka státu, nebo příspěvková organizace či organizační složka obce.

Co to v praxi znamená? Náhodné nálezy, tedy ty neučiněné při provádění archeologického výzkumu, jsou majetkem kraje. Nálezy učiněné při nelegálním vyhledávání za pomoci detektoru jsou taktéž majetkem kraje. Pokud je detektoring prováděn v souladu se zákonem, tedy osobou oficiálně a legálně spolupracující s oprávněnou organizací, vlastnictví nálezů se řídí podle toho, kdo je zřizovatelem této organizace oprávněné k provádění archeologických výzkumů. ■

Sloupek integrované ochrany

MARTIN MRÁZEK

TECHNICKÉ MUZEUM V BRNĚ

Ve správě MK ČR je v současné době 60 milionů sbírkových předmětů, které jsou uspořádány ve více než 300 fondech. Nachází se v expozicích nejen muzeí a galerií, ale i v hradozámeckých instalacích a depozitářích. Z toho vyplývá potřeba hledat nová řešení a využívat důsledně technické inovace i zkušenosti z realizací jak u nás, tak v zahraničí.

Dlouhodobým záměrem Technického muzea v Brně je projekt *Kabinet*

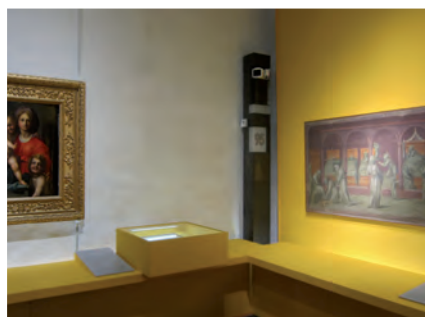
bezpečnosti, zabývající se aplikací moderních technologií a systémů, využívaných k ochraně kulturního dědictví. Jeho součástí je i *Sloupek integrované ochrany* (SIO).

Program vychází z potřeby dodržování zásad instalace technické ochrany v objektech s předměty kulturní povahy. Lze je shrnout do několika bodů: 1) *Odůvodněnost* – instalace musí být vždy provedena jen v takovém rozsahu, který v nezbytné

nutné míře splní požadované pokrytí rizik a dodržení legislativních předpisů; 2) *Odolnost* – technologie by měla odolávat podmínkám stejně jako předmět ochrany či památka sama (nevytápěné prostory, zvýšená vlhkost, nebezpečí úderu blesku, falešné poplachy, zvýšené prašnosti, kolísání teplot apod.); 3) *Odbornost* – instalace zařízení musí být konzultována s památkovou péčí a musí být nalezen kompromis mezi technickými požadavky a estetickými nároky interiéru. Klíčovým parametrem při výběru je nezbytná především kvalita, odbornost a zkušenosti dodavatele, nikoli pouze nejnižší cena; 4) *Odstranitelnost* – nejen vzhledem k rychlému vývoji nových systémů nesmí instalované technologie zanechat jakékoli nevratné stopy. Každý zásah do interiéru musí být odstranitelný bez výrazných nároků na konzervátorskou-restaurátorské práce.

Sloupek integrované ochrany tyto požadavky splňuje, a je proto vhodným integrovaným zařízením pro komplexní ochranu objektů a úložných prostorů s předměty kulturní povahy, hradozámecké instalace, expozice muzeí a galerií. Bezdrátové systémy EPS a EZS, řízení evakuace sbírek i osob, kontrola vnitřního klimatu, informační systémy a další možné nadstavbové moduly nevyžadují složité instalace a problematické zásahy do konstrukcí staveb. Jsou tak vhodné především do historických objektů. Modulace kompatibilních systémů a jejich integrace se stávajícími technologiemi značně zvýší úroveň zabezpečení, požární ochrany a dalších požadovaných kritérií.

V základním provedení SIO je nyní zapracováno: 1) *Elektrická požární signalizace bezdrátovým systémem* – Dosah v objektu až 90 m díky předávání signálu, odolnost proti rušení zdvojením přenosové cesty, výdrž baterie 5–8 let, odolnost proti rušivým vlivům v památkách (mlha, prach, úder blesku...); 2) *Hlasový systém pro postupnou evakuaci osob v objektu* – V případě evakuace návštěvníků hrozí na únikových cestách jejich zahlcení, vznik paniky, úrazů nebo zamezení úniku před

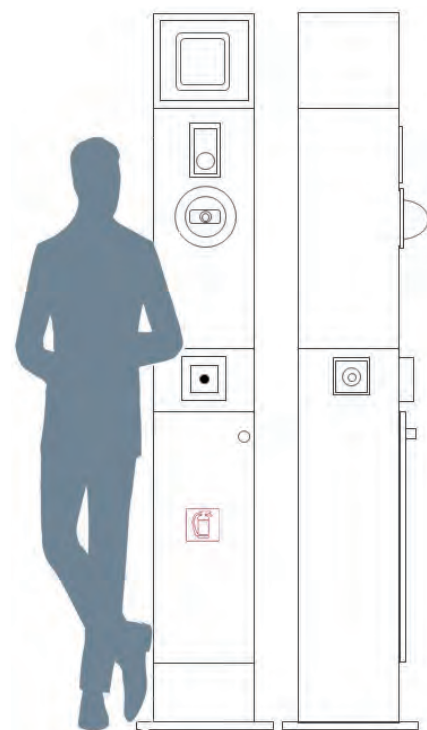
Ukázka aplikace obdobných systémů v zahraničí

nebezpečím. Pomocí kombinace hlášení „Výstraha“ a „Poplach“ lze v různých částech objektu osoby buď přimět k útěku, nebo je naopak zastavit a vyčkat, až bude cesta volná. Pro každý prostor existuje jiný scénář postupné evakuace, ale hlasové prvky jsou pro všechny scénáře shodné; 3) *Systém prioritní evakuace sbírkových předmětů (prototyp)* – Bezdrátové indikátory jsou umístěny u různých sbírkových předmětů, při požáru lze prioritní artefakt identifikovat podle jeho blikání. Indikátory u ostatních předmětů zůstanou zhasnuté. Prioritu evakuace určuje přímo správce sbírek, neexistují žádné zneužitelné seznamy cenných předmětů. Mohou být určeny dvě úrovně důležitosti, ukazatele mohou blikat rychle nebo pomalu, či mít jinou barvu; 4) *Umístění hasicího přístroje a dalšího vybavení* – Bezpečné, nerušivé, a přitom zřetelné umístění ručních přenosných hasicích přístrojů, včetně systému kontroly s dohledem nad zařízením. Možnost uložení pohotovostních předmětů (svítilna, lékárnička, AED defibrilátor atd.), fyzické nebo QRC informační tabulky (únik, evakuační plán, pokyny atd.); 5) *Monitorování klimatu prostředí* – T, Rh, UV záření, osvit, CO2 atd.; 6) *Další bezpečnostní a doplňkové funkce pro sbírky* – Detekce pohybu osob, kamerový ověřovací systém, QRC kód na doplňující informace k exponátům (popisy a obrázky, cizojazyčné texty,

audiosoubory do mobilního telefonu návštěvníků atd.), provedení konstrukce bez rušení rádiového signálu, volitelný design povrchu sloupku dle interiéru, koexistence různých technologií v malém prostoru (chlazení, rušení, montáž atd.), stabilita, pouze nejnútnejší minimum kabelových rozvodů, typizované řešení vhodné pro sériovou výrobu; 7) *Současná maximální možná konfigurace SIO* – Ruční tlačítko pro vyhlášení požáru / lokální ruční spuštění evakuace, hlasová signalizace „Výstraha“, „Evakuace“, „Klid“ a „Kamera“, rádiová základna pro bezdrátové hlásiče EPS, úložný prostor pro hasicí přístroj 6 kg, dohled nad vyjmutím hasicího přístroje, rádiová základna pro bezdrátové snímače, monitorující prostředí (teplota, vlhkost, osvit, UV, CO2 – dle potřeby), zapuštěný detektor pohybu (vějíř nebo záclona), QRC kód info, přehledová CCTV kamera, lineární hlásič kouře (vč. odrazné plochy na protistěnu). Na základě poloprovozních zkoušek a experimentů se základním provedením lze SIO modulovat dalším rozšířením funkcí, jako je: 1) Řízení nouzového osvětlení a bezdrátového nouzové značení; 2) Registrace počtu návštěvníků; 3) Vnitřní navigační systém a proximity notifikace; 4) Interiérové osvětlení ovládané intenzitou vnějšího světla s follow-me režimem; 5) Regulace chromatičnosti osvětlení pro různé typy prohlídek a povahu

sbírek; 6) Analýza zájmu návštěvníků o určité části expozice nebo exponáty; 7) Orientační hlasový naváděcí systém a haptický panel pro nevidomé.

V současné době jsou připravovány experimenty s řízením prioritní evakuace předmětů a poloprovozní zkouška kolaborující sestavy více sloupků v prostorách Technického muzea v Brně. Více informací naleznete na <http://www.tnbrno.cz>. Odborným garantem projektu Kabinet bezpečnosti je Martin Mrázek, tel.: +420 541 421 461, e-mail: mrazek@tnbrno.cz. ■

Rozšířená sestava pomocí nástavců

Světlo v muzeích: Více než jen osvětlení

Práce se světlem ve výstavních prostorech je velmi rozmanitá a také inovativní díky moderním technologiím. Světlo hraje klíčovou roli ve všestranném osvětlování expozic. Jaké jsou praktické cíle osvětlení? A jaké úkoly plní světlo při prezentaci sbírkových předmětů?

1) Orientace v prostoru: Osvětlení není jen zdrojem světla, ale také prostředkem k orientaci v prostoru. Pomáhá návštěvníkům vnímat architekturu a celkový design výstavních prostor.

2) Zvýraznění exponátů: Důležitým úkolem světla je zvýraznit sbírkové předměty a přitáhnout pozornost návštěvníků. Osvětlení podtrhuje detaily, důležité aspekty výstavy a zvyšuje jejich atraktivitu.

3) Vytvoření atmosféry: Klíčovým prvkem pro zvýšení emocionálního zážitku je vytvoření určité nálady. Světlo přitom může podpořit příběh vyprávěný výstavou.

4) Ochrana sbírek: Kvalita světelného zdroje by měla být taková, aby splnila normativní požadavky a tím se minimalizovalo riziko poškození sbírkových předmětů.

5) Vizualní komfort: Cílem všech předchozích bodů je dosažení co nejlepšího vizuálního komfortu návštěvníka. Umožnit mu vnímat prostor jako zajímavé a poutavé místo vyvolávající příjemné emoce. Sbírkové předměty by měly být správně a vhodně osvětleny. Pod vizuálním komfortem si můžeme také představit osvětlení, které neoslňuje.

Jestliže má osvětlení plnit svůj úkol, je určitě dobré pracovat s kvalitní technikou splňující veškeré vysoké standardy, a to ve všech ohledech.

ERCO Lighting dlouhodobě představuje moderní technologie, které jsou schopné vyhovět nárokům muzeí po celém světě. Nejenže zaručují kvalitu světla, ale také umožňují jedinečnou flexibilitu nastavení svítidel a přizpůsobení se různým obsahům expozic, aniž by bylo nutné měnit osvětlení nebo provádět další investice.

Praktický příklad efektivního využití světla můžeme vidět např. v Galerii Kooperativa, kde dochází k pravidelnému střídání výstav. Všechny tyto aspekty jsou řešeny pomocí stejné techniky, která nabízí maximální flexibilitu a vizuální komfort návštěvníků.

Před každou novou instalací, jež se mění třikrát do roka, provádíme nastavení svítidel, přičemž kombinovatelnost příslušenství nám umožňuje velmi jednoduše přestavět osvětlení a ušít ho doslova na míru.

Pokud máte zájem o bližší informace, nebo si chcete vyzkoušet techniku ERCO Lighting, můžete se obrátit na projektového manažera firmy:

Martin Klimovič
e-mail: m.klimovic@erco.com
tel.: +420 724 550 105
<http://www.erco.com>

NAVRHUJEME A REALIZUJEME EXPOZICE PRO 21. STOLETÍ

- komplexní přístup k řešení expozič
- příprava studie, včetně scénografie prostoru
- zpracování projektové dokumentace
- tvorba obsahů expozič

 expo21

www.expo21.cz

 AV MEDIA
SYSTEMS

www.avmedia.cz/kultura

Tisková zpráva

24.–25. října 2023 / Praha / Nová budova Národního muzea / Velký kongresový sál

Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s., ve spolupráci s **Národním muzeem** a **Českým komitétem Modrého štítu** uspořádala ve dnech **24.–25. října 2023** mezinárodní konferenci s názvem **Muzeum a změna VI / The Museum and Change VI**. V pořadí již šestý ročník akce tentokrát s podtitulem **Strategie, trendy, vize a nové pohledy** proběhl v prostorách **Nové budovy Národního muzea**.

Setkání pracovníků muzeí a galerií, pedagogů, studentů, zástupců dalších pamětových a kulturních institucí i jejich zřizovatelů navázalo na předešlé ročníky, které se konaly v letech 2002, 2005, 2009, 2013 a 2016. Konference opět zdůraznila, zda a jak jsme se za uplynulé období posunuli, kam směřuje obor muzejnictví, jak reaguje na celosvětový vývoj, jak nás ovlivňují přicházející změny, jaké jsou podmínky pro každodenní muzejní praxi, jak se proměňuje náš přístup k návštěvníkům, jak se vyvíjí role muzeí ve společnosti, atd. Cílem bylo sdílet zkušenosti, vzájemně se inspirovat, představit nové strategie, trendy, pohledy a vize, umožnit srovnání rozličných názorů na fungování muzejní komunity a poskytnout prostor k tolik potřebné diskusi.

Konference byla rozdělena do **5 tematických bloků**, v rámci nichž vystoupilo **37 přednášejících** z České republiky, Slovenska, Ukrajiny, Německa, Rakouska, Řecka a Kamerunu. Přihlášeno bylo celkem **218 účastníků**. Setkání se stalo hlavním tématem **Věstníku AMG č. 6/2023**, v němž jsou kromě zprávy o konferenci publikovány také **vybrané zahraniční příspěvky**.

Slavnostní zahájení konference proběhlo **24. října 2023** od **10.00 hodin** ve **Velkém kongresovém sále** **Nové budovy Národního muzea**. Konference se konala pod záštitou **České komise pro UNESCO** a s finanční podporou **Ministerstva kultury ČR**. **Partnery akce** byly **AV MEDIA SYSTEMS, a. s.**, **Promotion and Education, s. r. o.**, a **ERCO Lighting GmbH**.

Veškeré informace a další materiály jsou k dispozici na <http://www.cz-museums.cz>

FOTO: MARTIN ČÁREK, ARCHIV AMG

Časový plán a program konference

24.–25. října 2023 / Praha / Nová budova Národního muzea / Velký kongresový sál

Úterý, 24. října 2023

9.00–10.00 *Registrace účastníků konference*

10.00–10.15 *Zahájení konference Muzeum a změna VI / The Museum and Change VI*

10.15–12.00 I. BLOK: STRATEGIE, VIZE A NOVÉ POHLEDY

10.15–10.30 Od minulosti k budoucnosti
Michal Lukeš, Národní muzeum

10.30–10.45 Muzea designu ve 21. století
Radim Vondráček / Lucie Vlčková, Uměleckoprůmyslové museum v Praze

10.45–11.00 Rekonstrukce spojená s budováním expozice
Michal Burian, Vojenský historický ústav Praha

11.00–11.15 Místo – Pohyb – Zastavení
Zdeněk Freisleben, Památník národního písemnictví – Muzeum literatury

11.15–11.30 Muzeum jako silná a sjednocující instituce
Christian Nana Tchuisseu, Blackitude Museum and Art of God Gallery, Kamerun

11.30–12.00 *Diskuze k I. jednacímu bloku konference*

12.00–13.00 *Přestávka na oběd*

13.00–15.00 II. BLOK: NÁSTROJE A PŘEDPOKLADY K ROZVOJI

13.00–13.15 Budoucnost legislativního podchycení muzeí a galerií
Richard M. Sicha, Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s. / Muzeum čs. opevnění z let 1935–38 Pěchotní srub K-S 14 „U cihelny“ Králíky

13.15–13.30 Právna úprava múzejnictva na Slovensku
Jozef Kušnir, Ministerstvo kultúry SR

13.30–13.45 Pohledem Benchmarkingu muzeí a galerií
František Šebek, Filozofická fakulta Univerzity Pardubice – Ústav historických věd

- 13.45–14.00 Příprava registračního systému muzeí a galerií**
Luděk Beneš, Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s.
- 14.00–14.15 Framework MOI: Nový evaluační nástroj pro muzea**
Denisa Břejchová / Markéta Formanová, Západočeské muzeum v Plzni, p. o.
- 14.15–14.30 Standardy a systémy právní ochrany**
Libor Vašíček, Legal Partners, advokátní kancelář, s. r. o.
- 14.30–15.00 *Diskuze ke II. jednacímu bloku konference*
- 15.00–15.30 *Přestávka na kávu a malé občerstvení*

15.30–18.00 III. BLOK: NOVÉ TRENDY PREZENTACE A INTERPRETACE

- 15.30–15.45 Kam směřuje muzejní prezentace**
Pavel Holman, Technické muzeum v Brně
- 15.45–16.00 Digitální kurátor pro malá muzea**
Afroditi Kamara, Time Heritage / Řecko
- 16.00–16.15 Diskurzivní pojetí muzejní edukace**
Alena Kotyza / Kristýna Říhová, Národní galerie v Praze
- 16.15–16.30 Specifika edukačních programů pro žáky se speciálními potřebami**
Barbora Kulihová, Vojenský historický ústav Praha
- 16.30–16.45 Historické fotografie novými očima**
Jan Šejbl, Národní muzeum
- 16.45–17.00 Posílení vedení muzeí prostřednictvím digitální kultury**
Monika Marina Alcántara, MUSEUM BOOSTER GmbH / Rakousko
- 17.00–17.15 Role moderních expozičních v 21. století**
Viktor Plass, AV MEDIA SYSTEMS, a. s.
- 17.15–17.30 Jaké úkoly plní světlo při osvětlování sbírkových předmětů**
Martin Klimovič, ERCO Lighting GmbH
- 17.30–18.00 *Diskuze k III. jednacímu bloku konference*
- 18.00–19.30 *Volná prohlídka stálé expozice „Dějiny“ v Historické budově Národního muzea*
- 19.30–22.00 *Přátelské setkání účastníků konference v Historické budově Národního muzea*

Středa, 25. října 2023

- 8.00–9.00 *Registrace účastníků konference*

9.00–10.30 IV. BLOK: Z POHLEDU VĚDY A VÝZKUMU

- 9.00–9.15 Historik (a kurátor) v roce 2123**
Michal Stehlík, Národní muzeum
- 9.15–9.30 Věda a výzkum v nestátních muzeích**
Anna Matoušková, Západočeské muzeum v Plzni, p. o.

- 9.30–9.45** **Mapování proměn muzejního výstavnictví**
Ivana Kocichová, Národní zemědělské muzeum, s. p. o.
- 9.45–10.00** **Reverzní inženýrství ve službách paměťových institucí**
Dana Kubátová, Fakulta strojní Západočeské univerzity v Plzni – Regionální technologický institut
- 10.00–10.30 *Diskuze ke IV. jednacímu bloku konference*
- 10.30–11.00 *Přestávka na kávu a malé občerstvení*
- 11.00–14.00 V. BLOK: OCHRANA KULTURNÍHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ**
- 11.00–11.15** **Modrý štít a jeho poslání v současném světě**
Jana Součková, Český komitét Modrého štítu
- 11.15–11.30** **Působnost UNESCO v oblasti ochrany kulturního a přírodního dědictví**
Dita Limová, Ministerstvo kultury České republiky – Oddělení vztahů s UNESCO
- 11.30–11.45** **Kulturní a historické dědictví na válečné linii**
Roman Liubun / Liubov Hodovanska / Ukrajina
- 11.45–12.00** **Obnova kulturního dědictví ve válkou zasažených zemích**
Silvie Vančurová, Národní muzeum
- 12.00–12.15** **Modrý štít na Slovensku**
Jasna Paličková, Slovenský komitét Modrého štítu
- 12.15–12.30** **Aktivity ICOM a nové trendy v oblasti ochrany kulturního dědictví**
Pavel Jirásek, Český výbor ICOM, z. s.
- 12.30–12.45** **Reakce na útoky klimatických aktivistů v muzeích**
Remigiusz Plath, Hasso Plattner Foundation / Německo
- 12.45–13.00** **Současné trendy v oblasti pátrání po předmětech kulturní a historické hodnoty**
Jan Menger, Policejní prezidium České republiky – Úřad služby kriminální policie a vyšetřování – Odbor pátrání
- 13.00–13.15** **Připravenost na mimořádné události**
Dietmar Cramer, Notfallverbund Archive Rhein-Neckar e. V. / Německo
- 13.15–13.30** **Krizové situace ve státních archivech České republiky**
Michal Ďurovič, Fakulta chemické technologie Vysoké školy chemicko-technologické v Praze – Ústav chemické technologie restaurování památek
- 13.30–14.00 *Diskuze k V. jednacímu bloku konference a závěrečné společné jednání účastníků*
- 14.00 *Zakončení konference Muzeum a změna VI / The Museum and Change VI*

Pořadatelé a partneři konference

24.–25. října 2023 / Praha / Nová budova Národního muzea / Velký kongresový sál

Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s.
<http://www.cz-museums.cz>

Národní muzeum
<http://www.nm.cz>

Český komitét Modrého štítu
<http://www.modrystit.cz>

Česká komise pro UNESCO
<http://www.mzv.cz/unesco>

Ministerstvo kultury ČR
<http://www.mkcr.cz>

AV MEDIA SYSTEMS, a. s.
<http://www.avmedia.cz>

Promotion and Education, s. r. o.
<http://www.audioguide.cz>

ERCO Lighting GmbH
<http://www.erco.com>

Mezinárodní konferenci na téma **Muzeum a změna VI / The Museum and Change VI** uspořádala **Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s.**, ve spolupráci s **Národním muzeem** a **Českým komitétem Modrého štítu** / Záštitu konferenci poskytla **Česká komise pro UNESCO** / Konference se konala s finanční podporou **Ministerstva kultury ČR** / Partneři akce byly **AV MEDIA SYSTEMS, a. s.**, **Promotion and Education, s. r. o.**, a **ERCO Lighting GmbH**.

Přednášející a resumé příspěvků

24.–25. října 2023 / Praha / Nová budova Národního muzea / Velký kongresový sál

I. BLOK: STRATEGIE, VIZE A NOVÉ POHLEDY

Moderátor: Richard M. Sicha / Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s. / Muzeum čs. opevnění z let 1935–38 Pěchotní srub K-S 14 „U cihelny“ Králíky

Od minulosti k budoucnosti

Příspěvek nastínil nástroje a procesy rozvoje a obnovy moderní muzejní instituce, plány a vize do budoucnosti na příkladech z největšího muzea v České republice.

PhDr. Michal Lukeš, Ph.D., absolvoval obor Historie-slovakistika a doktorské studium zaměřené na České dějiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracoval ve Vojenském historickém ústavu Praha a jako náměstek ředitele Divadla Bez zábradlí. Od roku 2002 zastává post generálního ředitele Národního muzea. Od roku 2022 je odborným asistentem na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy – Ústavu českých dějin. Působí v řadě vědeckých, odborných a poradních orgánech. Je držitelem medaile *Za zásluhy I. stupně* (2019).

Kontakt: Národní muzeum, sekretariat@nm.cz, <http://www.nm.cz>

Muzea designu ve 21. století

Do jaké míry se mění role muzeí uměleckého průmyslu (designu) v současnosti oproti muzeím tohoto typu v 19. a 20. století a jaké možnosti, nejen technické, mají tyto instituce dnes k naplnění svého aktuálního poslání? Příspěvek se dotkl i transformace muzejní práce v paměťových institucích jako výzkumných organizací.

PhDr. Radim Vondráček, Ph.D., působí jako kurátor, ředitel sbírek a výzkumu Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Vystudoval obory Historie a Filozofie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, doktorské studium Teorie a dějiny moderního a současného umění absolvoval na Vysoké škole

uměleckoprůmyslové v Praze. Zabývá se dějinami užitého umění a designu 19. a 20. století a jejich teoretickou reflexí.

Kontakt: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, vondracek@upm.cz, <http://www.upm.cz>

PhDr. Lucie Vlčková, Ph.D., je kurátorkou Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. Absolvovala obor Dějiny umění na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde obhájila též doktorskou disertaci věnovanou krajinomalbě na výstavách Krasoumné jednoty v Praze v letech 1840–1890. Je autorkou řady výstav, studií a publikací se zaměřením na dějiny designu (Krásná jizba: Design pro demokracii 1927–1948) nebo plakátu (Řeč plakátu 1890–1938).

Kontakt: Uměleckoprůmyslové museum v Praze, vlckova@upm.cz, <http://www.upm.cz>

Rekonstrukce spojená s budováním expozice

Vojenský historický ústav Praha se rozhodl spojit rekonstrukci budovy s projektem expozice do jednoho celku a s jedním generálním dodavatelem. Tento postup přinesl řadu zcela nových zkušeností. Ukázalo se, že pozitiva jednoznačně převládla. Příprava a realizace byla dlouhým příběhem, na jehož počátku stálo usnesení vlády z roku 2000 a na konci *Cena Gloria musaealis za Muzejní počín roku 2022*.

plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D., od roku 1995 působí ve Vojenském historickém ústavu Praha, přičemž od roku 2008 ve funkci ředitele Odboru muzeí. Je autorem či spoluautorem na 80 výstav a stálých expozic v České republice a ve více než desítkách dalších států. Šest z nich bylo oceněno v *Národní soutěži muzeí Gloria musaealis*. V posledních letech se věnoval především realizaci rekonstrukce Armádního muzea Žižkov a stál v čele týmu pracovníků, připravujících jeho novou expozici. Je držitelem medaile *Za zásluhy I. stupně* (2022).

Kontakt: Vojenský historický ústav Praha, michal.burian@seznam.cz, <http://www.vhu.cz>

Místo – Pohyb – Zastavení

Po rekonstrukci nového sídla Památníku národního písemnictví – Muzea literatury proběhla i realizace nové expozice. Ta prošla několika vývojovými stádii, aby se nakonec uskutečnila v podobě proměnlivé instalace, jež se zabývá literaturou s přesahy do vizuálního umění a filmu. Je tak poukázáno na komplikovanost vystavování literatury a možnosti její projekce ve filmovém zpracování. Nedílnou součástí je rozdílné architektonické řešení v individuální formě pro každý sál.

Mgr. Zdeněk Freisleben vystudoval obory Dějiny literatury a publicistiky, Kulturní a sociální antropologie, Filozofie a Komunikační média na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Od roku 2008 působí jako ředitel Památníku národního písemnictví. Je autorem řady projektů zabývajících se přesahy textu a vizuálního umění. Je členem direktoria soutěže Nejkrásnější české knihy roku. Dlouhodobě se věnuje problematice současné knižní kultury a výtvarného umění.

Kontakt: Památník národního písemnictví – Muzeum literatury, freisleben@pamatnik-np.cz, <http://www.muzeumliteratury.cz>

Muzeum jako silná a sjednocující instituce

Africké sbírky a předměty jsou oblíbené a vystavují se po celém světě. Muzea v Africe však nyní musejí přehodnotit své postavení a jejich rozkvet bude mimo jiné záviset na propagaci místní historie. V současnosti mnoho afrických zemí a vlád sdružuje odborníky z oblasti kulturního dědictví, aby své zkušenosti a znalosti využili pro rozvoj afrického muzejnictví. Nedávné studie také ukázaly větší zapojení obyvatelstva i návštěvníků do činnosti afrických muzeí.

Christian Nana Tchuisseu se specializuje na informační a komunikační vědy, je také umělec. Svě zkušenosti s audiovizuálními médii využívá zejména v oblasti výtvarného umění a kulturního dědictví. Je ředitelem a kurátorem Blackitude Museum and Art of God Gallery v Yaoundé. Působí jako prezident ICOM Cameroun, a předseda Blue Shield Cameroun.

Kontakt: Blackitude Museum and Art of God Gallery, christiannana44@yahoo.fr, <http://www.blacktuide.org>

II. BLOK: NÁSTROJE A PŘEDPOKLADY K ROZVOJI

Moderátor: Zdeněk Kuchyňka / Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně, p. o.

Budoucnost legislativního podchycení muzeí a galerií

Nový pohled na vymezení, definici, poslání a roli muzeí a galerií ve společnosti, jejich základní práva a povinnosti s ohledem na jejich vědecko-technický rozvoj v právním prostředí České republiky.

Ing. Bc. Richard Maxmilián Sicha vystudoval obor Vojenská spisovná a archivní služba na Fakultě velitelské a štábní Vojenské akademie v Brně. Od roku 1995 působí na Ministerstvu obrany ČR (od roku 2015 je ředitelem Odboru právně-kontrolního, ekonomických a technických agend). Je činný ve Vojensko-historickém klubu Erika Brno, z. s., který spravuje Muzeum čs. opevnění z let 1935–38 Pěchotní srub K-S 14 „U cihelny“ Králíky. Je autorem řady expozic, odborných prací a biografií v oblastech historie vojenství, čs. opevnění, celnictví a perzekuce řeholí a spoluautorem historických dokumentárních filmů. Od roku 2016 působí jako předseda Pardubické krajské sekce AMG, v roce 2017 se stal členem Exekutivy AMG a od roku 2018 je II. místopředsdou AMG.

Kontakt: Muzeum čs. opevnění z let 1935–38 Pěchotní srub K-S 14 „U cihelny“ Králíky, ks14muzeum@seznam.cz, <http://cihelna.militaryclub.info>

Právna úprava muzejnictva na Slovensku

Aktuální právní úprava muzejnictva na Slovensku už z viacerých dôvodov nepostačuje potrebám praxe, ktorá preukázala, že výkon niektorých ustanovení zákona je značne problematický, niektoré ustanovenia sú nadbytočné a niektoré oblasti, naopak, nie sú upravené dostatočne alebo vôbec. Príspevok mal za cieľ predstaviť právnu úpravu v kontexte aktuálnych požiadaviek a potrieb múzejníckej praxe, ako aj proces tvorby nového zákona o múzeách na Slovensku.

JUDr. Mgr. Jozef Kušnir je absolventom študijného odboru História na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove a zároveň Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Pôsobil v Krajskom múzeu v Prešove ako kurátor a zástupca riaditeľa. Od roku 2021 je generálnym štátnym radcom na Odbore múzeí, galérií a knižníc Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Publikuje v oblasti spoločenských a právnych dejín a v oblasti regionálnych dejín.

Kontakt: Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, jozef.kusnir@culture.gov.sk, <http://www.culture.gov.sk>

Pohľadem Benchmarkingu muzeí a galerií

Benchmarking je jednou z metod managementu organizace, která je založená na porovnávání vybraných měřitelných výkonů. Projekt připravený NIPOS ve spolupráci s AMG, zatím pro muzea státní a územních samosprávných celků, umožňuje též nahlédnout do celkového stavu naznačeného segmentu i z jiného úhlu pohledu, než jaký poskytují standardní statistické přehledy. Příspěvek představil data o činnosti muzejních organizací v letech 2019–2022.

PhDr. František Šebek pracoval v letech 1968–2009 ve Východočeském muzeu v Pardubicích (nejprve jako historik a správce numismatické sbírky, vedoucí historického oddělení a posledních 18 let jako ředitel). V letech 1991–2000 byl předsdou AMG. V současné době vyučuje na Ústavu historických věd FF Univerzity Pardubice a na Ústavu archeologie a muzeologie FF Masarykovy univerzity. Od roku 2002 vede Školu muzejní propedeutiky.

Kontakt: Filozofická fakulta Univerzity Pardubice – Ústav historických věd, frsebek@seznam.cz, <http://www.uhv.upce.cz>

Příprava registračního systému muzeí a galerií

Systém registrace je zaveden v mnoha zemích světa. V České republice zatím nejsou odlišena muzea splňující kritéria schválená Mezinárodní radou muzeí ICOM od institucí, která mají slovo „muzeum“ v názvu, ale nespravují sbírky a neplní většinou ani další předpokládané úlohy. Připravovaný systém je identifikuje jako organizace chránící hmotnou paměť národa, zdůrazní však také jejich vědecko-výzkumnou, vzdělávací a popularizující roli.

PhDr. Luděk Beneš je absolventem oboru Historie-němčina na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V letech 1979–2018 pracoval v Muzeu Mladoboleslava (nejprve jako historik a vedoucí společenskovedního oddělení, v letech 1990–2018 jako ředitel). Od roku 1993 byl členem Exekutivy AMG, v letech 2009–2012 působil jako I. místopředseda AMG a v období 2012–2015 jako předseda Asociace muzeí a galerií ČR. Od roku 2015 je členem Rady Státního fondu kultury České republiky.

Kontakt: Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s., ludben@email.cz, <http://www.cz-museums.cz>

Framework MOI: Nový evaluační nástroj pro muzea

Projekt *Museums of Impact (2019–2022)* vyvinul nový nástroj *MOI Framework*, jehož cílem je pomoci muzeím diskutovat, hodnotit a volit rozvojové strategické cíle, aby se zvýšil jejich dopad na společnost. V Západočeském muzeu v Plzni, p. o., vyzkoušeli MOI v praxi na pobočce Muzeum loutek. Příspěvek popsal způsob využití MOI, shrnul jeho úroveň a otevřel diskusi nad upotřebením tohoto nástroje v České republice.

Mgr. Denisa Brejchová absolvovala obor Archeologie na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni, v současnosti pokračuje v doktorském programu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Od roku 2012 působí jako edukátorka v Západočeském muzeu v Plzni, p. o., kde se věnuje zejména spolupráci se školami a veřejností, podílí se na přípravě edukačních programů, pořádání odborných seminářů a spolupráci s dalšími kulturními institucemi.

Kontakt: Západočeské muzeum v Plzni, p. o., dbrejchova@zcm.cz, <http://zcm.cz>

Standardy a systémy právní ochrany

Příspěvek objasnil důvody, kdy a proč je důležité nastavit si v organizaci systém řízení právních rizik, jak takový systém vypadá a co obnáší.

JUDr. Libor Vašíček je zakladatelem Legal Partners, s. r. o. V advokacii působí více než 15 let. Zaměřuje se zejména na právo duševního vlastnictví, právo informačních technologií, oblast korporátních projektů, M&A a správu a řízení společností. Věnuje se také přednáškové a publikační činnosti.

Kontakt: Legal Partners, advokátní kancelář, s. r. o., libor.vasicek@LegalPartners.cz, <http://www.LegalPartners.cz>

III. BLOK: NOVÉ TRENDY PREZENTACE A INTERPRETACE

Moderátor: Markéta Formanová / Západočeské muzeum v Plzni, p. o.

Kam směřuje muzejní prezentace

Mají se muzea držet tradičních výstavních a prezentačních postupů, nebo mají více využívat moderní technologie? Jakou roli bude hrát autentický sbírkový předmět? Máme více zapojovat virtuální realitu a digitalizaci? A může muzejní prezentaci ovlivnit umělá inteligence?

Mgr. Pavel Holman pracuje jako kurátor v Technickém muzeu v Brně (historie průmyslu, sbírkový fond Potápěčská technika, Vária). Působil jako historik v Muzeu Dr. Bohuslava Horáka v Rokycanech a jako vedoucí Městského muzea v Radnicích. V letech 1993–2015 byl odborným asistentem na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Je členem odborné komise *Národní soutěže muzeí Gloria musaealis*.

Kontakt: Technické muzeum v Brně, holman@tmbrno.cz, <http://www.tmbrno.cz>

Digitální kurátor pro malá muzea

V globalizovaném světě, kde se moderní trendy prosazují poměrně rychle, je kvůli vylidňování regionů zachování kulturního dědictví stále obtížnější. Malá muzea v odlehklých oblastech často nemají prostředky na to, aby si osvojila „glokální“ přístup a obohatila své sbírky prostřednictvím digitálního světa. Proto je nezbytné, aby výzkumná centra a organizace působící v oblasti kultury a informačních technologií pomohly těmto institucím s efektivní prezentací. Digitální kurátor pro malá muzea vznikl na základě potřeb Muzea K. a A. Mavrikisových v Alonissosu.

M.A. Afroditi Kamara, Ph.D., je historička a poradkyně v oblasti kulturního dědictví z Athén. Vystudovala obory Historie a Archeologie na Národní a Kapodistriově univerzitě v Athénách a postgraduální studium na univerzitách v Manchesteru a Oxfordu. Pracovala jako výzkumná historička v organizaci Foundation of the Hellenic World, kde se věnovala humanitním vědám a digitálnímu kulturnímu dědictví. Je členkou ICOMOS Hellenic.

Kontakt: Time Heritage, aphroditekamara08@gmail.com, <http://www.timeheritage.gr>

Diskurzivní pojetí muzejní edukace

V projektech, na něž se Národní galerie v Praze zaměřila v posledních letech, se setkáváme s tvorbou umělců, kteří ve své tvorbě kriticky reflektují celospolečenská témata. Galerie se

stává prostorem, kde jsou tato témata nahlížena interdisciplinárně nejen z uměleckých či uměnovědných pozic. Příspěvek představil diskurzivní pojetí vzdělávacích programů pro školní skupiny i dospělé publikum.

Mgr. Alena Kotyza vystudovala obory Estetika na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a Teorie a dějiny moderního a současného umění na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. V Národní galerii v Praze působí od roku 2017 (nejdříve ve Sbírce moderního a současného umění, od roku 2019 v Oddělení rozvoje publika). Připravuje vzdělávací programy a speciální akce pro dospělé publikum.

Kontakt: Národní galerie v Praze, alena.kotyza@ngprague.cz, <http://www.ngprague.cz>

Mgr. Kristýna Říhová je absolventkou oboru Výtvarná výchova a Pedagogika na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, kde pokračuje v doktorském studijním programu. Od roku 2022 působí jako edukátorka v Národní galerii v Praze, kde zprostředkovává umění a architekturu 19.–21. století. Odborně garantuje a koncipuje oblast školních vzdělávacích programů pro mateřské školy a první stupeň ZŠ.

Kontakt: Národní galerie v Praze, kristyna.rihova@ngprague.cz, <http://www.ngprague.cz>

Specifika edukačních programů pro žáky se speciálními potřebami

V současné době se zvyšuje nárok na bezbariérovost veřejného prostoru a inkluzivní přístup v rámci školní výuky. Příspěvek představil specifika vzdělávacích programů v muzejních institucích pro rozvoj dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Mgr. Barbora Kulihová vystudovala obory Religionistika a Speciální pedagogika na Masarykově univerzitě. Působí jako vedoucí skupiny muzejní pedagogiky ve Vojenském historickém ústavu Praha. Připravuje a realizuje vzdělávací a volnočasové programy v Armádním muzeu Žižkov a dalších objektech VHÚ. Specializuje se na zpřístupnění muzejních expozic dětem a žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

Kontakt: Vojenský historický ústav Praha, kulihova.vhu@gmail.com, <https://www.vhu.cz>

Historické fotografie novými očima

Na příkladu Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur byly prezentovány nové trendy v průzkumu a prezentaci fotografických sbírek. Stále se rozvíjející digitální technologie nabízejí nástroje pro práci s historickým materiálem. Nové způsoby v přístupu ke koloniálním dějinám a vztahu k mimoevropským kulturám otevírají další otázky, které mohou fotografie napomoci zodpovědět.

Mgr. Jan Šejbl, DiS., po absolvování oboru Informační management – služby muzeí a galerií na Vyšší odborné škole informačních služeb v Praze vystudoval obor Archivnictví na

Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové. Od roku 2006 pracuje v Náprstkově muzeu (nejprve jako dokumentátor, od roku 2018 jako kurátor etnografické fotosbírký). Odborně se zabývá dějinami cestovatelské fotografie se zaměřením na osobnosti spojené s Náprstkovým muzeem.

Kontakt: Národní muzeum, jan.sejbl@nm.cz, <http://www.nm.cz>

Posílení vedení muzeí prostřednictvím digitální kultury

Jaké jsou nezbytné dovednosti vedoucích pracovníků muzeí? Jak mohou řídit své týmy v rámci digitální transformace s cílem zvýšit efektivitu interních pracovních postupů? Příspěvek napomohl k hlubšímu pochopení potřeby digitální kultury a inovací a způsobu jejich začlenění do DNA muzeí. MUSEUM BOOSTER GmbH se zabývá výzkumem procesů digitální transformace muzeí po celém světě. Představena byla klíčová zjištění ze tří realizovaných projektů.

M.A. Monika Marina Alcántara vystudovala evropské dějiny, španělskou filologii a obor Produkce a design výstav. V současnosti studuje v doktorském programu Muzejní edukace na Univerzitě v Murcii. Pracovala na různých projektech (filmová produkce, kulturní festivaly) a jako muzejní pedagožka. Specializuje se na oblast managementu dat, problematiku výnosů a nové formáty vzdělávání v muzeích.

Kontakt: MUSEUM BOOSTER GmbH, monika.marina@museumbooster.com, <http://www.museumbooster.com>

Role moderních expozic v 21. století

Pomocí propracované scénografie a moderních prvků interpretace je možné prezentovat exponáty tak, aby přitáhly pozornost návštěvníků všech věkových kategorií. Řada z nich se snaží hlouběji pochopit vystavené předměty a sdělovaná fakta. Někteří mají rádi akci, hru a touží si věci osahat. Jiní v expozicích a výstavách naopak rozjímají a citlivě vnímají uměleckou náladu, tvary, barvy a všímají si i drobných detailů.

Ing. Viktor Plass je vedoucím segmentu Kultura ve společnosti AV MEDIA SYSTEMS, a. s. Od roku 2010 se specializuje na UXD (user experience design) expozic, konzultace v oblasti scénografie a AVIT, včetně konceptů rozšířené reality a imerzního prostoru. S týmem designérů a realizátorů vytvořili více než 20 projektů, které jsou oceňovány v České republice i v zahraničí.

Kontakt: AV MEDIA SYSTEMS, a. s., viktor.plass@avmedia.cz, <http://www.avmedia.cz>

Jaké úkoly plní světlo při osvětlování sbírkových předmětů

Příspěvek představil roli světla v muzeích a galeriích, jeho praktické využití a význam kvalitního světelného designu. Přiblížil možnosti a flexibilitu nejmodernější techniky a formy prezentace vystavených exponátů. Věnoval se také udržitelnosti, efektivitě a úspoře nákladů.

Martin Klimovič působí jako projektový manažer v ERCO Lighting GmbH, kde se specializuje na světelně technická řešení pro muzea a galerie. Provádí odborné konzultace, pořádá workshopy, připravuje projektovou dokumentaci a zajišťuje správné nastavení osvětlení v expozicích.

Kontakt: ERCO Lighting GmbH, m.klimovic@erco.com, <http://www.erco.com>

IV. BLOK: Z POHLEDU VĚDY A VÝZKUMU

Moderátor: Jiří Orna / Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s. / Západočeské muzeum v Plzni, p. o.

Historik (a kurátor) v roce 2123

Příspěvek se zaměřil na proměňující se pramenou základnu práce historika a kurátora soudobých dějin, zejména pokud jde o nová média a měnící se přístup k pramenům.

prof. PhDr. Michal Stehlik, Ph.D., je absolventem oboru Historie-slovakistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracoval v Městském muzeu a galerii v Dačicích a jako referent Centrální evidence sbírek na Ministerstvu kultury. Od roku 2003 působí v Národním muzeu (od roku 2014 jako náměstek generálního ředitele pro výstavní a sbírkotvornou činnost). V letech 2006–2014 byl děkanem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Je autorem či spoluautorem řady domácích i zahraničních výzkumných a výstavních projektů.

Kontakt: Národní muzeum, michal.stehlik@nm.cz, <http://www.nm.cz>

Věda a výzkum v nestátních muzeích

V proudu úvah o roli muzeí v turbulentním 21. století přijde na pořad i otázka vědy. Reakce na změnu se neobejde bez důkladné znalosti aktuálního stavu věcí. Příspěvek nastínil otázky současného i budoucího postavení vědy a výzkumu v nestátních muzeích a ve svých zobecněních se opřel o případovou studii Západočeského muzea v Plzni, p. o.

PhDr. Anna Matoušková vystudovala obor Historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Působila jako odborný pracovník v Muzeu Českého krasu v Berouně. Zastávala vedoucí posty v oblasti kultury na úrovni územních samosprávných celků i státu. Od roku 2018 pracuje v Západočeském muzeu v Plzni, p. o., kde se věnuje otázkám vědy a výzkumu, koncepční práci a programovým záležitostem. Přednáší na Katedře arts managementu na Vysoké škole ekonomické v Praze.

Kontakt: Západočeské muzeum v Plzni, p. o., amatouskova@zcm.cz, <http://zcm.cz>

Mapování proměn muzejního výstavnictví

Jak se vyvíjelo české muzejní výstavnictví v letech 1990 až 2020? Které výstavy posunuly obor kupředu? Na tyto a další otázky se snaží odpovědět projekt *Prezentační strategie pro*

muzea a sbírky: Metodika přípravy a realizace muzejních výstavních projektů, v jehož rámci vzniká specializovaná interaktivní mapa muzeí, expozic a výstav realizovaných v uvedeném období.

Ing. Mgr. Ivana Kocichová, Ph.D., vystudovala obory Dějiny umění a Klasická archeologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a Arts management na Vysoké škole ekonomické v Praze. Od roku 2007 působí v muzejnictví (Národní muzeum, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského, aktuálně Národní technické muzeum). S Národním zemědělským muzeem, s. p. o., spolupracuje na řešení projektu NAKI III – *Prezentační strategie pro muzea a sbírky: Metodika přípravy a realizace muzejních výstavních projektů*.

Kontakt: Národní technické muzeum, ivana.kocichova@ntm.cz, <http://www.ntm.cz>

Reverzní inženýrství ve službách paměťových institucí

Reverzní inženýrství je proces, během něhož probíhá analýza hotového výrobku, softwaru, zařízení nebo komplexního systému s cílem pochopit jeho funkce. Účelem je získat znalosti o produktu, zlepšení nebo modernizace existujících technologií či uchování digitální kopie originálu. Příspěvek se zaměřil na popis sběru dat pro tvorbu modelu z reálného předmětu.

Ing. Dana Kubátová, Ph.D., vystudovala obor Strojírenská technologie na Fakultě strojní Západočeské univerzity v Plzni. Pracuje jako vědecko-výzkumný pracovník v Laboratoři dílenské metrologie Regionálního technologického institutu, kde řeší projekty a smluvní výzkum se zaměřením na 3D měření. Od roku 2019 zabezpečuje výuku a školení v oblasti metrologie a zabezpečování kvality.

Kontakt: Fakulta strojní Západočeské univerzity v Plzni – Regionální technologický institut, kubatova@fst.zcu.cz, <http://www.fst.zcu.cz>

V. BLOK: OCHRANA KULTURNÍHO A PŘÍRODNÍHO DĚDICTVÍ

Moderátor: Tomáš Lachman / Český komitét Modrého štítu / / Národní filmový archiv

Modrý štít a jeho poslání v současném světě

Příspěvek představil vznik a poslání neziskové organizace Modrý štít a její ukotvení mezi paměťovými organizacemi ve světě. Stručně přiblížil historii Českého komitétu Modrého štítu a hlavní body jeho dosavadní činnosti. Zaměřil se také na vymezení základních povinností v péči o kulturní dědictví obecně i v současných souvislostech.

PhDr. Jana Součková, DrSc., je emeritní ředitelkou Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur. Věnovala se kulturním dějinám Předního východu, zejména chetitologii.

Vystudovala obory Klínopis a Prehistorie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Je předsedkyní Českého komitétu Modrého štítu, členkou České komise pro UNESCO a čestnou členkou AMG. V letech 1990–2000 byla předsedkyní Českého výboru ICOM.

Kontakt: Český komitét Modrého štítu, jana.souckova@volny.cz, <http://www.modrystit.cz>

Působnost UNESCO v oblasti ochrany kulturního a přírodního dědictví

Příspěvek se zaměřil na stručnou prezentaci působnosti UNESCO v oblasti ochrany kulturního a přírodního dědictví, především všech šesti mezinárodních úmluv z kulturní oblasti pod jeho záštitou a jejich rozhodovacích mechanismů, s krátkou zmínkou o ostatních právních nástrojích UNESCO ve formě doporučení.

Mgr. Dita Limová vystudovala obory Etnologie a Sociální antropologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracovala jako asistentka velvyslance a stálého delegáta České republiky při UNESCO. Od roku 2011 působí na Ministerstvu kultury České republiky (Odbor mezinárodních vztahů a EU, od roku 2013 je vedoucí Oddělení vztahů s UNESCO). Mezi její hlavní naplněné práce patří zajišťování úkolů vyplývajících z členství České republiky v UNESCO.

Kontakt: Ministerstvo kultury České republiky – Oddělení vztahů s UNESCO, dita.limova@mkcr.cz, <http://www.mkcr.cz>

Kulturní a historické dědictví na válečné linii

Už viac ako rok je Ukrajina zasiahnutá celoplošnou vojenskou inváziou zo strany Ruskej Federácie. Po neúspešnej operácii rýchlej vojny, sa ruské vojenské velenie rozhodlo spôsobiť na Ukrajině čo najväčšie škody, ktoré spočívajú v masívnom ostreľovaní civilnej, kultúrnej a kritickej infraštruktúry. Navyše terčom sú aj objekty kultúrneho a historického dedičstva. Ruske zločiny smerujú aj na úroveň rabovania múzeí a ničenia archeologických pamiatok na dočasne okupovaných územiach. V príspevku pomocou štatistiky a priestorových analýz bolo poukázané na dynamiku strát, počty a oblasti koncentrácie poškodených pamiatok.

Mgr. Roman Liubun je absolventom Univerzity Komenského v Bratislave a Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre (v odbore Archeológia). Zaoberá sa archeológiou krajiny, výskumom hradísk a kultových pamiatok z doby bronzovej a včasného stredoveku na západnej Ukrajine a východnom Slovensku. Od začiatku invázie Ruskej Federácie na Ukrajinu sa zaoberá dopadom vojny na ukrajinské kultúrne a historické dedičstvo.

Kontakt: liubunroman@gmail.com, Ukrajina

Mgr. Liubov Hodovanska je absolventkou Univerzity Komenského v Bratislave (bakalárske štúdium na Fakulte sociálnych a ekonomických vied, magisterské na Fakulte manažmentu a doktorandské na Katedre kvantitatívnych metód na Fakulte manažmentu). Zaoberá sa analýzou a modelovaním dát,

viacrozmernými štatistickými a ekonometrickými metódami vrátane algoritmov umelej inteligencie a strojového učenia.

Kontakt: liubunroman@gmail.com, Ukrajina

Obnova kulturního dědictví ve válkou zasažených zemích

Příspěvek představil dva projekty obnovy kulturního dědictví ve válkou zasažených zemích. Humanitární, rozvojová a rekonstrukční asistence v Sýrii započala v roce 2016 a v této chvíli má za sebou svoji čtvrtou fázi. Druhým projektem je poskytnutí bezprostřední pomoci při ochraně ohroženého ukrajinského kulturního dědictví, kdy dosud byly uskutečněny dvě fáze pomoci.

Mgr. Silvie Vančurová absolvovala obor Historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Pracovala v Židovském muzeu v Praze na pozici odborný pracovník Úseku dokumentace a evidence sbírek. Od roku 2017 působí v Národním muzeu jako vedoucí Centrálního oddělení péče o sbírky.

Kontakt: Národní muzeum, silvie.vancurova@nm.cz, <http://www.nm.cz>

Modrý štít na Slovensku

Slovenský komitét MŠ bol zaregistrovaný po dvojročných prípravách koncom roku 2021. Organizácia má zvýšiť všeobecný záujem o ochranu kultúrneho dedičstva na Slovensku. Chce aktívne prezentovať dôvody, prečo je potrebné kultúrne pamiatky chrániť, nielen vzhľadom na viaceré incidenty v nedávnej minulosti a na vojnu v slovenskom susedstve. Chce podniknúť konkrétne kroky na zvýšenie pripravenosti obyvateľstva na ochranu pamiatok v prípade katastrof a ozbrojených konfliktov, na predchádzanie takýchto škôd a na rozvoj moderného vlastníctva.

PhDr. Jasna Paličková vyštudovala Etnografiu a Folkloristiku na Univerzite Komenského v Bratislave. Pracuje v Slovenskom národnom múzeu – Historickom múzeu (od roku 1997 ako kurátorka etnografických zbierok, od roku 2021 je vedúcou Oddelenia ľudového umenia a kultúry). Patrí medzi zakladajúcich členov ICOM Slovensko (v rokoch 2018–2021 bola predsedníčkou) a Slovenského komitétu Modrý štít (od roku 2022 je jeho predsedníčkou).

Kontakt: Slovenský komitét Modrého štítu, blueshieldslovakia@gmail.com, <http://www.snm.sk>

Aktivity ICOM a nové trendy v oblasti ochrany kulturního dědictví

Pomoc při ochraně kulturního dědictví je jedním ze základních poslání Mezinárodní rady muzeí ICOM. Těžiště činnosti v této oblasti spočívá zejména v prevenci a šíření informací o ohrožených kategoriích kulturních předmětů prostřednictvím tzv. *ICOM Red Lists of Cultural Objects at Risk*. Komplexním řešením zabezpečení muzejních institucí (sbírek, návštěvníků, zaměstnanců) se zabývá Mezinárodní výbor pro bezpečnost muzeí (ICMS ICOM). Český výbor ICOM, z. s., se rovněž věnuje projektům

ochrany kulturního dědictví. V současnosti je významná jeho spolupráce s Ministerstvem kultury ČR při podpoře Ukrajiny.

Ing. Pavel Jirásek absolvoval obor Ekonomika a řízení na Fakultě strojního inženýrství Českého vysokého učení technického v Praze, ve studiích pokračoval i za svého pobytu v Norsku, Nizozemí, USA, Kanadě a Velké Británii. Ve státní správě zakládal podpůrné programy na ochranu kulturního dědictví. Pracoval jako výzkumný či bezpečnostní pracovník v mnoha kulturních a vědeckých organizacích. Od roku 1991 je členem ICOM (v období 2001–2007 byl předsedou ICOM ICMS, v letech 1997–2000 a 2015–2023 působil v předsednictvu Českého výboru ICOM).

Kontakt: Český výbor ICOM, z. s., pavel.jirasek@gmail.com, <http://www.icom-czech.mini.icom.museum>

Reakce na útoky klimatických aktivistů v muzeích

V neděli 23. října 2022 provedli klimatičtí aktivisté z německé skupiny Last Generation v Muzeu Barberini útok na obraz Clauda Moneta „Kupky obilí“, který vlastní Hasso Plattner Foundation. Nadace se zaměřuje na vědu a výzkum v oblasti informačních technologií, podporu sociálních projektů a propagaci umění a kultury. Příspěvek představil strategie řešení aktuálních hrozeb pro muzea a galerie v rámci ochrany kulturního a přírodního dědictví.

Remigiusz Plath vystudoval informatiku v Berlíně, ve Valencii a v Oslu. Pracoval v oblasti managementu se zaměřením na digitální transformaci, IT strategie a informační bezpečnost. V současnosti zastává pozici IT Infrastructure & Security Senior Manager v Hasso Plattner Foundation. Je členem ICOM Deutschland a působí v předsednictvu ICOM ICMS.

Kontakt: Hasso Plattner Foundation, remigiusz.plath@plattner.com, <http://www.plattnerfoundation.org>

Současné trendy v oblasti pátrání po předmětech kulturní a historické hodnoty

Příspěvek přiblížil oblast pátrání po předmětech historické a kulturní hodnoty z hlediska vnitrostátního působení policie i klíčové mezinárodní spolupráce. Popsány byly nejčastější kategorie případů protiprávního jednání a také problematika navrácení odcizených kulturních statků zpět do České republiky. Rovněž byla akcentována důležitost vedení adekvátní evidence a dokumentace sbírkových předmětů pro jejich zanesení do policejních informačních systémů.

pplk. Mgr. Bc. Jan Menger působí na Odboru pátrání Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky. Při výkonu své práce uplatňuje znalosti

z dlouholeté kriminalistické praxe při odhalování a vyšetřování hospodářské trestné činnosti, stejně tak jako předchozí zkušenosti získané v řadách útvarů služby pořádkové a cizinecké policie.

Kontakt: Policejní prezidium České republiky – Úřad služby kriminální policie a vyšetřování – Odbor pátrání, jan.menger2@pccr.cz, <http://www.policie.cz>

Přípravenost na mimořádné události

NARN je jedním z 57 regionálních sdružení pro ochranu kulturních statků v Německu. Podporuje své členy při tvorbě bezpečnostních plánů a má sestaven tým odborníků pro konkrétní podporu při mimořádných událostech. Příspěvek přiblížil nové trendy v oblasti standardizace pomoci a také aktuální nároky na základní technické vybavení.

M.A. Dietmar Cramer vystudoval obory Dějiny vědy a techniky a Geologie na Univerzitě ve Stuttgartu. Od roku 1996 vede podnikový archiv společnosti Heidelberg Materials. V roce 2018 se stal předsedou organizace Notfallverbund Archive Rhein-Neckar e. V. Od roku 2023 je vedoucím pracovní skupiny pro pomoc v nouzi ve spolkové zemi Bádensko-Württembersko.

Kontakt: Notfallverbund Archive Rhein-Neckar e. V., dietmar.cramer@heidelbergmaterials.com, <http://www.narn.eu>

Krizové situace ve státních archivech České republiky

Státní archivy České republiky uchovávají ve svých depozitářích přibližně 800 km archivních dokumentů (tzv. Národní archivní dědictví). V nedávné minulosti byly paměťové instituce několikrát zasaženy povodněmi. Příspěvek se zaměřil na řešení situace v roce 2002 a získané zkušenosti. Neopomenul ani oblast přípravy na požár a případný válečný konflikt. Bylo zmíněno i několik případů pomoci a účasti českého archivnictví při řešení krizových situací v zahraničí.

doc. Dr. Ing. Michal Ďurovič absolvoval obory Technologie výroby a zpracování polymerů a Technologie makromolekulárních látek na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Působil v Restaurátorském oddělení Národní knihovny ČR a v Oddělení péče o fyzický stav archiválií Národního archivu (v letech 1995–2013 jako vedoucí). Od roku 2014 vede Ústav chemické technologie restaurování památek na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Zabývá se materiálovým výzkumem a metodami konzervování především objektů na papírové a kolagenové podložce.

Kontakt: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze – Ústav chemické technologie restaurování památek, michal.durovic@vscht.cz, <http://www.vscht.cz>

**Příspěvky z mezinárodní konference *Muzeum a změna VI / The Museum and Change VI*
24.–25. října 2023, Nová budova Národního muzea**

Příloha *Věstníku AMG* č. 6/2023
Vychází 11. prosince 2023

Redakce: Monika Benčová, Anna Komárková
Grafická úprava: Monika Benčová, Anna Komárková

Vydala Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s., s finanční podporou MK ČR
Jindřišská 901/5, 110 00 Praha 1
E-mail: amg@cz-museums.cz
Náklad 1 000 kusů

ASOCIACE MUZEÍ
A GALERIÍ ČR, Z.S.